

EXAMENSARBETE

Våren 2012

Sektionen för Hälsa och Samhälle
Socionomprogrammet

Skola och kompetensutveckling, viktiga faktorer för socialisationsprocessen

- En studie om ensamkommande barns socialisation i deras nya samhälle

Författare

Blerim Isufi

Annica Sahlin

Handledare

Hans Knutagård

Examinerande lärare

Weddig Runquist

ABSTRACT

Title: A study of unaccompanied children's socialization in their new society

The institution: Kristianstad University – Department of Health and Society

Author: Blerim Isufi & Annica Sahlin

Supervisor: Hans Knutagård

Assessor: Weddig Runquist

The study discloses unaccompanied children's socialization in their new society. The purpose of the study is to investigate how unaccompanied children's schooling is an important factor in their socialization and skills development in their new society. For example, we have chosen to illustrate how their school works and if and whether the teachers receive the support they need in order to help children develop their skills so they can find their way in society. The research is based on three different methods. The first method is based on literature research. The second one is a qualitative method and in doing so we have made use of a semi – structured method of interviewing. This method's importance lies in how individuals perceive and interpret their social reality. The third method is participant observation, and it is a method that allows observing the interaction while it takes place, and gives us a good opportunity to analyze the role that context plays in people's actions and attitudes, which results that you get a deeper understanding of the researched phenomenon. The study showed that unaccompanied children's schooling and skills development are important factors of socialization in their new country. In some interview responses and the literature reviewed, revealed that teachers do not get adequate support from school authorities.

Keywords: school, unaccompanied refugee children, social work, socialization, skills development.

Tack...

Vi är två studenter, Blerim Isufi och Annica Sahlin, som studerar på Högskolan Kristianstad. Vi går nästsista termin på socionomprogrammet. Detta innebär att vi är socionomkandidater och skriver en C – uppsats. Att skriva en C – uppsats har varit en spännande erfarenhet på alla möjliga sätt. Detta ämnesområde har varit nytt för oss och har verkligen bidragit till kännedom gällande ensamkommande barns skolgång, kompetensutveckling samt socialisationsprocessen i deras nya samhälle. Genom denna studie hoppas vi eventuellt kunna främja det sociala arbetet för dessa barn i framtiden.

Härmed vill vi tacka Er intervjupersoner som ställt upp med intervjuer och tilldelat oss information för vår undersökning. Vi vill även tacka andra personer som har gett oss access för att möjliggöra de deltagande observationerna, Tack... ni har gjort denna studie möjlig.

Ett stort tack går även till vår handledare Hans Knutagård för det stöd respektive vägledning vi fick under arbetets gång.

Blerim Isufi, privat vill jag passa på och tacka min bror Fehmi Isufi och hans familj för det moraliska stödet i både mot – och medgångar. Under arbetets gång har Ni varit min drivkraft under de stunder jag tvivlat på att jag skulle klara att slutföra detta arbete.

Kristianstad

2012-06-14

*To all the children who are forced to grow up too quickly,
Who have gone far too long without a reason for laughter,
 May the promise of peace lull you into gentle sleep,
And bring you dreams of days before innocence was lost¹*

¹ Separated Children Fleeing Persecution: A Comparative Study of Asylum Policies in the U.K. and the U.S., s. 5

FÖRKORTNINGAR

EU – Europeiska unionen

FN – Förenta nationerna

HVB – hem, – hem för vård och boende

IVIK – Introduktionsutbildning för nyanlända elever inom ramen för gymnasieskolans
individuella program

LMA – Lagen om mottagande av asylsökande med flera

PUT – Permanet uppehållstillstånd

TUT – Tillfälligt uppehållstillstånd

INNEHÅLLSFÖRECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund och problemformulering	1
1.2 Ensamkommande barn till Sverige	4
1.3 Barnkonventionen	5
1.4 Syfte och frågeställningar	6
1.5 Studiens relevans för socialt arbete	6
1.6 Avgränsningar	7
1.7 Förförståelse	7
2. TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 Ensamkommande barns skolgång	8
2.2 Perspektiv på integration	13
2.3 Barnens kompetensutveckling	14
3. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	16
3.1 Val av metod	16
3.1.1 Kvalitativ metod	17
3.1.2 Deltagande observation	18
3.2 Urvalsprocessen	19
3.3 Artikel- och litteratursökning	20
3.4 Genomförande av intervjuer och observationsstudier	20
3.5 Bearbetning och analys av empirin	23
3.6 Forskningsetiska överväganden	23
4. TEORIRAM	24
4.1 Kompetensutveckling enligt Nygren	24
4.2 Socialisation	27
4.3 Symbolisk interaktionism	28
5. RESULTAT	29
5.1 Inledning	29
5.2 Socialisationsprocessen	29
5.2.1 Kompetensutvecklingen	32
5.2.2 Social kompetens	32
5.2.3 Kulturkompetens	33

5.2.4 Skolan.....	35
5.2.5 Lärarnas stöd från skolans ledning	37
5.3 Resultat av deltagande observation	39
6. ANALYS.....	40
6.1 Analys enligt symbolisk interaktion	40
7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	41
REFERENSLISTA.....	45
Internet	47
Bilaga 1. Informationsbrev	48
Bilaga 2. Intervjuguide	49

1. INLEDNING

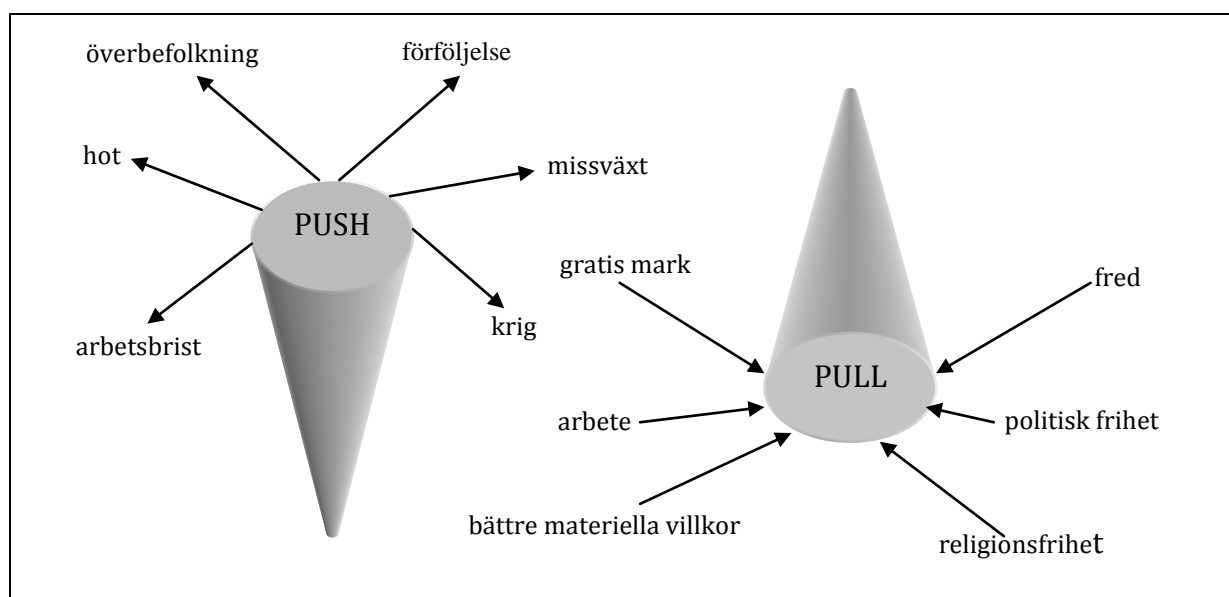
Den ökande invandringen i de västerländska samhällena har medfört att integration har blivit en central fråga i samhället, och vi anser att det är oerhört viktigt att barn och som kommer ifrån andra länder socialiseras och integreras snabbt in i det svenska samhället. Ahmadi (2003) anser att integrationsprocessen är en aktiv process som pågår mellan individen och samhället, och kräver ömsesidighet från båda sidor. Detta krävs också för att ensamkommande flyktingbarn ska få en så bra grund som möjligt i Sverige och för att sedan kunna leva ett bra liv i deras nya samhälle.

Vi tycker att det är viktigt att alla ensamkommandebarns kunskaper tas tillvara redan vid inskrivningen i asylsystemet. Det saknas kunskaper om ensamkommande barns bakgrund menar (Gusic 2009). Gusic menar också att de drömmer om enkla saker som t.ex. att spela fotboll, gå i skolan samt saker som alla barn har rätt till. Vi anser att ensamkommande barn utgör en social utsatt grupp. Nygren (2008) diskuterar kring barnens kompetensutveckling, och han anser att samhället utvecklas ständigt vilket medför förhoppningar och krav på nya kompetenser. Mottagandet av ensamkommande barn kräver hög kompetens och en utarbetad metodik hos dem som arbetar med ensamkommande barn (Brendler – Lindqvist 2004). Skolgången för denna socialt utsatta målgrupp anses vara en utav de viktigaste faktorerna för deras framtid. Lärarna och eleverna de träffar i skolan är viktiga aktörer för deras socialisering. Men får lärarna det stöd de behöver för att kunna hjälpa dessa barn? Rädda Barnen gjorde i samarbete med Utbildningsradion (UR) 2011, en enkätundersökning där det framkom att barnen gärna tillbringar sin tid i skolan och att det är där de skapar sitt sociala liv.

1.1 Bakgrund och problemformulering

Enligt Rosengren (2009) har Sverige och många andra länder överenskommit och undertecknat internationella konventioner om mänskliga rättigheter på grund av krig och förtryck d.v.s. förbud mot avvisningar av asylsökande om de riskerar tortyr eller att dödas, och att barnets behov måste prioriteras alltid. Dagens asylsökande betraktas allmänt som resultat av den globala migrationen samtidigt som EU har infört strängare visumkrav vilket resulterar till människosmuggling med falska handlingar. Elmeroth och Häge (2009) beskriver att barn tvingas in i kriget som soldater och blir bland annat ögonvittnen till förtryck som deras föräldrar och vänner utsätts för. Författarna menar också att de förlorar sin barndom på grund av det våld som de tvingas att bli en del i.

Elmeroth och Häge (2009) behandlar också begreppen pull och push faktorer för att ge en objektiv bild på varför människor flyr sitt land. Push faktorn är när människor tvingas från sitt hemland för att slippa leva ett sämre liv då allvarliga förhållanden råder, medan pull faktorerna är när människor dras till ett annat land på grund av hopp om bland annat bättre levnadsvillkor. Figur 1 illustrerar hur push respektive pull funktionerna bidrar till att människor befinner sig i exil.

Figur 1. Figuren är en modifierad version som vi blev inspirerade av (Elmeroth & Häge 2009, s. 28).

De ensamkommande barnen utgör en extremt sårbar grupp som plötsligt har fått sig i väg på en lång resa till ett främmande land. De flesta har upplevt svåra upplevelser i hemlandet och har tvingats i exil utan sina föräldrar vare sig de lever eller inte (Angel & Hjern 2004). Situationen hos ensamkommande barnen är olika och utsattheten bottnar oftast hos de som andra vuxna familjemedlemmar eller släktingar har tagit beslutet åt barnen att fly landet (Nestler 2007). Nestler menar att detta kan leda till en traumatiserad händelse även att man som barn respektive ungdom försöker förstå meningen med vuxnas beslut. Författaren menar också att om dessa barn dessutom har varit med om svåra händelser vare sig i hemlandet eller under resans gång, kan deras livsvillkor i det nya landet präglas av obesvarade frågor och stor ensamhet. Barnen försöker hantera den utsatthet som framkommer under migrationsprocessen,

men de flesta barn har även inneboende resurser och krafter som kan mobiliseras med rätt bemötande (Nestler 2007, s. 10).

I en artikel i facktidsningen Socionomen (2012) skriver Rosell att det numera ställs nya krav på mottagandet av de ensamkommande flyktingbarn som är yngre än tidigare. De är 10 – 14 år, och kommer från Afghanistan. Det har kommit ett stort antal barn till Malmö i åldern 8 – 14 år under senaste månaderna, och de har hittills placerats på familjehem, men det är ont om sådana. Enligt författaren ansåg Malmö stad som bästa lösning att öppna *Kompassen*, ett nytt och första boendet i landet för ensamkommande barn som är yngre än 15 år, som Ali tillsammans med åtta andra har flyttat in. Ali, som egentligen heter någonting annat, är en utav de små flyktingbarnen och han är en utav de 646 flyktingbarn som fanns inskriven hos Migrationsverkets mottagningssystem den första mars i år. Rosell berättar om att boendet är bemannat dygnet runt med två personer per arbetspass, och enligt personalen behöver barnen mycket uppmärksamhet eftersom flera av de har mardrömmar och tror på spöken. Små barn är i stort kontaktbehov, vill ha raka svar här och nu och behöver ta plats därför försöker vi ge dem omsorg men vi intar inte föräldrarollen förklarar Kompassens personal. Följande citat illustrerar ovanstående problematik.

För de minsta ensamkommande flyktingbarnen är separationen från föräldrarna svår (Rosell 2012, s. 57).

Det finns två begrepp inom barn – och ungdomsvetenskapliga fältet. Den ena är barnperspektiv och står för ett utifrånperspektiv, och den andra är barns perspektiv som är ett inifrånperspektiv det vill säga det visar hur barn själva tänker, tycker, tror, säger, erfar och känner. Från ett inifrånperspektiv för barn som befinner sig i utsatta livssituationer är det viktigt att lyssna på barnens åsikt, ta hänsyn till deras tankar och försöka bemöta de på bästa sätt så långt som möjligt (Brodin 2008). Brodin (2008) anser också att det är väsentligt att barnen alltid *måste ges tillfälle för att göra sina röster hörda i frågor som berör dem själva* (s. 32).

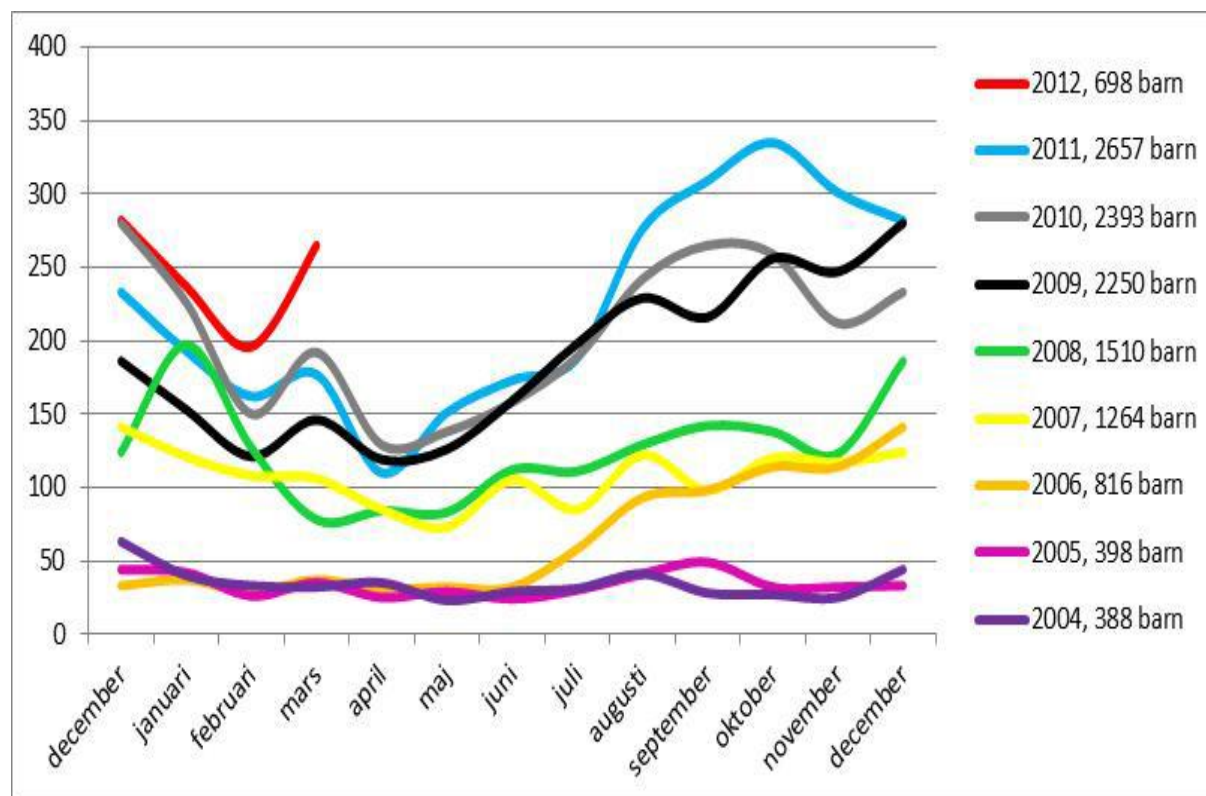
I juli 2006 fick kommunerna ta ett ökat ansvar för de ensamkommande barnen . Det var först meningen att det skulle vara endast ett litet antal kommuner som skulle utbildas och vara förberedda på att ta emot ensamkommande barn. Men eftersom det har kommit så många barn de senaste åren har det inte kunnat hållas. Trots att majoriteten av alla kommuner i Sverige nu

tar emot ensamkommande barn, är det ändå problem och många nya boendeplatser krävs. Detta ställer också ökade krav på kommunerna vad det gäller skola m.m. (Häggroth 2011).

1.2 Ensamkommande barn till Sverige

Varje år kommer så kallade ensamkommande barn till Sverige för att söka asyl. De kommer utan sina föräldrar respektive annan legal vårdnadshavare (Migrationsverket 2012). Under mars 2012 har Migrationsverket tagit emot 265 av totalt 698 ansökningar från ensamkommande barn och ungdomar, medan under 2011 kom det 2 657. Det är Migrationsverket som bestämmer om barnet ska räknas som underårigt d.v.s. under 18 år, och om det finns en medföljande ansvarig vuxen som kan anses vara godkänd som ställföreträdare för barnet (Migrationsverket 2012). Med ensamkommande barn avses personer som är under 18 år som har kommit till Sverige och omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera (LMA), och som är skilda från båda sina föräldrar respektive annan ansvarig vuxen som ansetts ha trätt i föräldrarnas ställe (Fälldin & Strand 2010). Tabellen nedan är hämtad från Migrationsverkets hemsida och visar antalet ensamkommande barn fram till mars 2012.

Asylsökande ensamkommande barn 2004 – mars 2012

Källa: Migrationsverkets nyhetsbrev om ensamkommande barn i mars 2012

De är oftast pojkar som skickas iväg av sina familjer för att de annars riskerar att bli barnsoldater i svåra militära konflikter t.ex. Irak, Somalia och Afghanistan (Elmeroth & Häge 2009). Ensamkommande barnen kan ha olika erfarenheter med i sitt bagage och kan ha varit utsatta för olika traumatiserade händelser och förtryck, och när de kommer till Sverige samlar de på nya erfarenheter som tillsammans med de gamla erfarenheterna blir en del av deras barndom (Brunnberg, Marie Borg, Fridström 2011). Asher (2009) skriver att ensamkommande barnen utsätts ofta för påfrestningar och därmed tvingas de ofta vara självständiga och mogna snabbt, därför är det viktigt att ge dem rätt stöd för att de ska känna en trygghet i deras nya land.

Vid ankomsten till ett land är ibland barn inte föräldralösa, och därför används idag även det engelska begreppet *separated children* om dessa barn (Ayotte 2000).

Ayotte (2000) definierar separerade barn som:

children under 18 years of age who are outside their country of origin and separated from both parents and their legal/customary primary caregiver. Some children are totally alone while others may be living with extended family members... Separated children may be seeking asylum because of fear of persecution or the lack of protection due to human rights violations or due to armed conflict or disturbances in their own country. They may be victims of trafficking for sexual or other exploitation or they may have travelled to or across Europe to escape conditions of serious deprivation (Ayotte 2000, s. 9).

Vi har däremot i denna studie bestämt oss för att använda oss av begreppet ensamkommande barn. Ur ett historiskt perspektiv är ensamkommande barn inget nytt fenomen i Europeiskt sammanhang, de har kommit till Europa under hundra år på grund av ett antal orsaker som t.ex. tvångsmässig förflyttning av folkgrupper, väpnade konflikter, etnisk och religiös förföljelse, folkmord, tvångsarbete, fatigdom mm. Det historiska perspektivet har visat att när människor flyr så finns en del ensamma barn befinner sig i exil, och att föräldrarna försöker rädda sina barn vid farliga förhållanden genom att skicka i väg barnen till säkrare platser (Ayotte 2000).

1.3 Barnkonventionen

1989 antogs Barnkonventionen av FN:s generalförsamling. Sverige ratificerade den i juni 1990. Det innebär att Sverige förbinder sig att följa konventionens stadgar. Nedan följer artiklar i barnkonventionen gällande de ensamkommande flyktingbarnen (Angel & Hjern 2004).

Författarna skriver i sin bok om några väsentliga artiklar. I artikel 2.2 gäller att inget barn som befinner sig i landet får diskrimineras. Detta gäller *alla barn under ett lands jurisdiktion, oavsett legal status* (s 19). Detta gäller alltså alla barn som bor i Sverige, också asylsökande och de barn som är gömda. Gömda barn är de asylsökande barn som har fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, det vill säga de har valt att inte lämna landet frivilligt och därför väljer de att gömma sig. Artikel 3 berör att vid åtgärder som berör barn, som vidtas av myndigheter, ska alltid barnens bästa vara grundprincipen. Artikel 31 handlar om barnens rätt till en meningsfull fritid, och deras rätt till vila och rekreation. I artikel 39 poängteras att barn som har upplevt olika former av övergrepp, vanvård och väpnade konflikter har behov av åtgärder för att främja psykisk och fysisk rehabilitering.

1.4. Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att försöka belysa, fördjupa förståelsen och analysera om ensamkommande barns skolgång är en viktig faktor i deras socialisationsprocess och kompetensutveckling i deras nya samhälle.

- På vilket sätt är skolgång en viktig faktor i ensamkommande barnens socialisationsprocess?
- Vilka faktorer påverkar deras skolgång?
- På vilket sätt sker barnens kompetensutveckling?
- Upplever lärarna att de få det stöd de behöver från skolans ledning för att hjälpa de ensamkommande barnen?

1.5 Studiens relevans för socialt arbete

Angel och Hjern (2004) menar att de ensamkommande barnen utgör en extremt utsatt grupp. Enligt författarna, har de ensamkommande barnen varit med olika traumatiska upplevelser i sina hemländer och därmed har tvingats fly sina länder utan sina föräldrar. Vi kan konstatera att det behövs mer forskning på området, eftersom det framkommer i litteratursökningen att antalet ensamkommande asylsökande barn ständigt ökar, och att kommunerna har fått ett ökat ansvar för mottagandet av dem. Det är väsentligt inom socialt arbete att få kunskap om hur ensamkommande barns behov tillgodoses i deras nya samhälle, och dessutom är det också viktigt att stöd och insatser anpassas efter deras anspråk som i sin tur påverkar deras vardag.

Det är vår förhoppning att vår undersökning kan väcka någon tanke som kan ge ett frö till en ide till framtida forskning, eller ett stöd för någon i det sociala arbetet med ensamkommande barn.

1.6 Avgränsningar

Som framgår av titeln ska denna uppsats beröra ensamkommande flyktingbarns skolgång, deras kompetensutveckling som viktiga faktorer för socialisationsprocessen i deras nya samhälle. Vi har avgränsat oss till att intervjua lärare som undervisar ensamkommande barn, verksamhetschefer, fritidspedagoger och behandlingsassistenter på HVB – hem och som har arbetat längre med ensamkommande barn. Att vi valde skriva om ensamkommande flyktingbarn beror bland annat att ensamkommande barn utgör en särskilt utsatt grupp. Av säkerhetsmässiga motiv innefattar inte denna utredning någon undersökning av specifika fall.

1.7 Förförståelse

Vi valde detta ämne när en av oss fick ett uppdrag som god man för ensamkommande barn och ungdomar. Eftersom en av oss har utländskt ursprung har detta ökat förförståelsen för hur skola och kompetensutveckling har en betydande roll i socialisationsprocessen. Vårt gemensamma intresse för detta ämne har gjort att vi båda är timanställda på olika HVB – hem för ensamkommande flyktingbarn. Som resultat har därefter vår nyfikenhet och vårt intresse fördjupats i och med att vi fick möta barn och ungdomar som kommer ifrån andra länder, det vill säga uppväxta i olika kulturella miljöer. Under arbetets gång har vår praktiska erfarenhet av att arbeta med ensamkommande flyktingbarn varit till stor nytta för denna studie eftersom vår tillämpning av teoretiska kunskaper överensstämmer även i praktiken. Förståelsen hos oss båda har ändrats under tiden vi har gjort deltagande observationer och intervjuer.

2. TIDIGARE FORSKNING

Enligt Hessle (2009) är ensamkommande barnen ett brett fenomen och det har inte forskats mycket på ensamkommande barn vilket också bidragit till att forskningen kring dessa barn har olika riktningar, och en del av de internationella forskningarna som har gjorts har fokuserat mest på deras psykiska hälsa. Detta är något som vi också uppmärksammat i vår litteratursökning och att i stort sett inte finns någon forskning som fokuserar på barnet som aktör. Vi tycker

därför att den fortsatta forskningen kring ensamkommande barn bör beröra deras skolgång som en viktig faktor i socialisationsprocessen.

Hessle (2009) genomförde en studie där hon först när ungdomarna kom genomförde hälsointervjuer. Hon gjorde sedan tio år senare en uppföljningsstudie för att se hur de hade socialiserats, och etablerat sig i det svenska samhället. Hon gjorde en kvalitativ studie på tio kvinnor och tio män. De kom från olika delar av världen. De flesta barnen var ivägskickade av sina släktingar. Några hade fått ta del i beslutet. Majoriteten av barnen fick reda på det några dagar innan de skulle åka. De flesta kom med någon släkting och fick bo hos dem, medan en liten del kom ensamma.

Undersökningen visade att hälften av informanterna har det bra. De har gått ganska rakt igenom utbildningssystemet och fått bra arbeten och har ett socialt nätverk som är tryggt. För en del har det till och med gått ovanligt bra. En något mindre grupp har haft kriser på vägen, men har löst dem med hjälp av anhöriga, med stöd från det formella systemet i Sverige eller helt på egen hand. Till sist finns det en mindre grupp som har varit på irrvägar flera gånger innan kom fram till en stabil situation till slut. De som inte har haft släktingar i Sverige upplever sig ha haft problem med "kulturmötet". De har upplevt en känsla av ensamhet, och känt det som ett stort krav att ensam behöva fatta stora beslut inför framtiden, till exempel gällande vilken utbildning de skall välja. Här var lärarna ibland ett stort stöd. Framför allt har oron för familjen varit ett problem (Hessle 2009).

2.1 Ensamkommande barns skolgång

Den nya skollagen (2010:800) började tillämpas på utbildningar och annan verksamhet den 1 juli 2011. I 7 kap 2§ står att i Sverige gäller skolplikt för alla barn bosatta i landet. De ensamkommande barnen räknas som nyanlända barn, och samma lagar och stadgar gäller för dem som för andra barn, förutom att om barnet är asylsökande gäller särskilda regler, och i Rimsten's bok (2006) framkommer att asylsökande barn som vill gå i skolan blir erbjudna en plats i skolan under samma villkor som andra barn. Skolan har även rätt att ge ett gömt barn en plats i skolan, men det är upp till varje enskild skola att bestämma hur de vill göra med det (Skolverket 2010).

"Begreppet "nyanländ" används om barn och ungdomar som kommer till Sverige nära eller under sin skoltid i grundskolan, särskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan"

(Skolverket 2010, s. 6). I de allmänna råden som Skolverket (2011) tagit fram belyser de det ensamkommande barnets utsatta situation, och de tar upp att det därför är extra viktigt att det skapas stödjande strukturer kring barnet, både inom och utom skolan. I läroplanen står det att ” Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevens fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevens bakgrund, tidigare erfarenheter, språk- och kunskaper” (s. 8). I Läroplanen (2011) står det också att ” Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning... eller för annan kränkande behandling” (s. 7). Det står också

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i kulturell mångfald. Medvetenheten om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (Skolverket, 2011, s. 7).

I Allmänna råd (Skolverket 2008) står det att den gode mannen företräder barnet i föräldrarnas ställe i skolan. Den gode mannen är därför en viktig samtalspartner när det gäller skolgång och skolinledning. Eftersom det ensamkommande barnet befinner sig i en utsatt position är det viktigt att det skapas stödjande strukturer, både inom och utom skolan, kring barnet. I anslutning till den första kontakten med eleven och den gode mannen skrivs eleven in i skolan. Introduktion av den nya eleven, kartläggning av elevens kunskaper och den individuella planeringen, kan inte ske på en gång. Men skolan kan få en översikt av elevens utbildningsbehov och kunskaper. Det poängteras även att det är av stor vikt att personal tar tillvara och visar intresse och respekt för elevens erfarenhet av lärande och skola. De ”osynliga” reglerna i Sverige kan vara förvirrande. Vägen in i klassens gemenskap kan underlättas av faddrar, mentorer och kamrattstödare. Det kan vara till hjälp om det finns en fadder som pratar barnets språk. Det kan vara svårt för barnet att själv beskriva sina erfarenheter, kunskaper och utbildningsbehov. Barnet kan då få stöd av tolk eller modersmåls lärare att berätta sin historia genom alla uttrycksmedel. Bild- eller musiklekrare kan också vara till stor hjälp.

Det framgår i Allmänna råd (2008) att skolan bör göra en kartläggning som innefattar elevens kunskaper i modersmål, svenska som andra språk, skrivförmåga och kartlägga andra ämnen beträffande förståelse, begrepp och förmåga till problemlösning. Kartläggningen skall uppdateras fortlöpande tillsammans med eleven och eventuell vårdnadshavare. Skolan skall överväga vilka för- respektive nackdelar det innebär att gå i klass eller särskild grupp. Skolan skall ha beredskap för att förändra sin organisation när så behövs. Det är viktigt att stöd och undervisning planeras och utgår från elevens kunskaper och styrkor, och inte fokuserar på brister. Det är av stor vikt för att kunna få en så god bild som möjligt av elevens styrkor och förmågor, att klassläraren samarbetar med modersmålläraren alternativt den lärare som ger studiehandledning på modersmålet. Kartläggningen kan inte ske vid något enstaka tillfälle, utan måste ske stegvis. Den individuella studieplanen måste revideras fortlöpande utifrån elevens behov. Eleven och dess vårdnadshavare behöver få tillfällen att ställa frågor. De behöver också få tillgång till kontinuerlig information om skolans verksamhet. Eleverna har rätt till inflytande i sin utbildning. För att du skall kunna utöva inflytande är det en förutsättning att du förstår skolverksamhetens mål och ramar.

Det nämns i Allmänna råd (2008) att många nyanlända elever har behov av att gå en period i grupp där språknivå och undervisning anpassas till deras nivå. För andra passar det bättre att gå i en reguljär klass, och där få det individuellt anpassade stöd de behöver. Det viktiga är det görs en individuell bedömning utifrån vart och ett barns behov, så att de inte placeras i grupp eller klass utifrån slentrian. Förberedelseklassen och IVIK ska ge eleven grundläggande kunskaper i svenska språket, samtidigt som ämneskunskaperna tas vara på och utvecklas. Det är elevens individuella behov och förutsättningar som bestämmer hur länge eleven skall gå där. För att elevens rätt till modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet krävs att det finns en lärare med adekvat utbildning att tillgå. Det tar flera år att utveckla ett språk fullt ut, så att det kan användas inom olika skolämnen. Det tar extra lång tid om man inte får tillfälle att utveckla sitt modersmål, och för de elever som inte hade gått i skolan innan de kom hit, eller hade gått väldigt lite i skolan. De elever som inte tidigare har gått i skolan behöver enligt Allmänna råd (2008) utveckla sina kunskaper på en väldigt grundläggande nivå, trots att de är tonåringar. Samtidigt har de som alla andra, behov om att möta vuxenlivets utmaningar och få resonera kring existentiella frågor. För de barn som inte lärt sig läsa och skriva visar forskning att läsinläringen på modersmålet gynnar läs – och skrivutvecklingen på svenska.

I Allmänna råd (2008) tas det upp att skolan är skyldig att ge eleven handledning på modersmålet om behov finns. Syftet med studiehandledningen är att stödja ämnesundervisningen på det språk eleven talar. Läraren som ger studievägledning har en viktig roll. Kunskapsutvecklingen blir mer effektiv när barnen får studiehandledning och ämnesundervisning på modersmålet. Forskning visar att kunskapsutvecklingen gynnas av att ett begrepp befästs på både det modersmål som eleven har och på det svenska språket. Ofta har de nyanlända eleverna goda eller mycket goda kunskaper i teoretiska eller praktisk – estetiska ämnen. Det är en viktig bekräftelse på att det man kan duger, att få sina kunskaper erkända genom att få betyg. Skolverkets inspektion visade att nyanlända elever med en god skolbakgrund upplever att deras ämneskunskaper ”får ligga i träda” när de ensidigt ägnar sig åt att läsa svenska. Om de nyanlända eleverna får möjlighet att följa undervisningen på ett nationellt program, kan det ha positiv effekt, eleven får då ”språkpraktik” i stället (Skolverket 2008).

I samma enkätundersökning som vi nämnde i inledningen gällande lärare som undervisar ensamkommande barn, framkom hur skolan respekterade de ensamkommande barnens rätt till utbildning. Det visade sig att 42 procent av lärarna upplevde att de saknade stöd, eller fick svagt stöd i sitt arbete med de ensamkommande barnen, det vill säga stöd av skolan, rektorn och närmaste skolläda. 60 procent av lärarna uppger att det saknas rutiner respektive riktlinjer i arbetet med ensamkommande flyktingbarn (UR & Rädda Barnen 2011). Detta illustreras med följande citat av en av lärarna.

Jag får inte den hjälp jag behöver för att kunna ge barnen en bra utbildning. Har absolut ingenting emot barnen i sig utan det är själva situationen (UR & Rädda Barnen 2011, s. 7).

Ur ovanstående citat framkommer att de upplever att det är själva situationen som är ohållbar, och att de inte får det stöd som behövs för att kunna bedriva den skolundervisning som krävs för att ge en bra utbildning.

Enligt UR och Rädda Barnen (2011) förband Sverige sig när de ratificerade Barnkonventionen att göra skolan likvärdig och tillgänglig för alla barn. Dessutom har den svenska skolan ett uppdrag som är demokratiskt och ett kunskapsuppdrag. Eleverna ska ges möjlighet att utvecklas och bli medvetna om sina och andras rättigheter och uppnå kunskapsmålen. Lärarna

behöver kännedom om ensamkommande barnens situation, för att få kompetens att möta och forma undervisningen utifrån barnens behov. Bland lärarna efterfrågas kompetensutveckling för att kunna kartlägga elevernas kunskaper och göra en individuell planering av undervisningen. I både Barnkonventionen och Skollagen finns barnens rätt till inflytande inskrivet. Det upplevs av lärarna vara en brist i undervisningen av de ensamkommande flyktingbarnen att det saknas tid och forum för att göra deras röst hörd. Lärarna placerar önskemålet om mer tid högst upp på listan. De vill använda tiden till kartläggning av elevernas sociala situation och kunskaper, undervisning och till att lyssna till barnet. Samverkan med god man värdesätts av lärarna. 40 % av lärarna i undersökningen önskar sig bättre villkor för samverkan med personer nära barnet. Samtidigt kom det också fram att lärare i vissa fall finner det lättare att få till ett fungerande samarbete med personal på boendet god man och fosterfamilj, än vad de får med en nyanländ elevs ursprungsfamilj.

När läraren skall kartlägga elevens kunskaper är det viktigt att elever och lärare kan förstå varandra. Lärarnas arbete försvåras avsevärt av att det är svårt att få tillgång till tolk. Skolinspektionen betonar vikten av att eleven får studievägledning på sitt modersmål. De framhåller också att eleven har rätt till utveckla sina kunskaper i de olika ämnen som finns i kursplanen, oavsett om hon eller han inte behärskar det svenska språket. Detta till trots är det enbart 60 % som har haft tillgång till tolk, och flera lärare upplever språket som ett hinder i ämnesundervisningen. Ett problem för hur arbetet med de ensamkommande flyktingbarnen ska fortlöpa är att det är brist på riktlinjer och rutiner som är formellt antagna. Enligt skolinspektionen är undervisningen ofta lärarstyrd och genomförs av eldsjälar som inte omfattas av rektorns pedagogiska ledarskap (UR & Rädda Barnen 2011). Genom den modifierade tabellen nedan beskrivs den innannämnda enkätundersökningen bland lärare och den beskriver vilken typ av stöd lärarna har fått.

Tabellen visar vilken typ av stöd lärarna har fått

Typ av stöd som lärare fått	Procent	Antal
Möjlighet att ta in en tolk	60 %	88
Bättre tillgång till och stöd från Elevhälsan/elevvårdsteamet på din skola	34 %	50
Bättre förutsättningar till samverkan mellan dig och andra betydande personer i barnens närhet t.ex. god man, personal på boende eller fosterfamilj	33 %	48
Utbildning/omfattande information om ensamkommande flyktingbarns bakgrund och specifika situation	27 %	40
Bättre förutsättningar för kontakt med psykolog/kurator eller liknande som har kontakt med eleven/eleverna	22 %	32
Kompetensutveckling för undervisning av nyanlända	17 %	25
Bättre ekonomiska resurser	16 %	23
Kompetensutveckling för grundlig kartläggning av eleven/elevernas kunskaper i alla ämnen och individuell planering av undervisningen	14 %	21

Källa (UR & Rädda Barnen, s. 5)

Häggroth (2011) uttrycker skolans strategiska roll för att de ensamkommande flyktingbarnen ska få en bra start i sitt nya hemland, och att det finns ett stort behov av kompetensutveckling för de aktörer som är berörda i mottagandet av de ensamkommande barnen. Han poängterar också vikten av att kommunen kompenseras fullt ut för de kostnader som de ensamkommande barnens skolgång medför. Han varnar också för att det kan få långsiktiga konsekvenser både för den enskilde och samhället, om man inte tar de ensamkommande barnens behov på allvar.

2.2 Perspektiv på integration

Ahmadi (2003) efterfrågar ett psykologiskt krisstöd i det kaotiska tomrum som skapas mellan det land invandrarna lämnat och det nya landet. Detta är en psykologisk bas som skall finnas innan de börjar i psykoterapi. Ofta är personens resurser försvagade och de behöver förstärkas för att personen skall kunna möta de utmaningar invandraren behöver för att kunna ta sig fram i ett nytt land. När en person lämnar sitt land påbörjas en förändringsprocess som gör att personen aldrig mer kommer att bli den person personen en gång var. Det behövs en kunskap om denna process för att kunna förbättra kompetensen i arbetet med invandrare. För att personalen skall kunna utveckla en psykosocial kompetens bör hela processen fokuseras fram till att integrationen i Sverige har skett. Vidare menar författaren att integration kan uppnås först när personen har genomgått en sorgprocess och har bejakat det som har skett, d.v.s. separationen. Integration innebär att kunna använda både negativa och positiva erfarenheter från båda länderna, så att minnen blir realistiska och framtidsvisioner kan förverkligas. Ifall det

inte sker en integration kan det i stället ske ett förnekande av att en separation har skett och en tro på att det går att leva som vanligt. Kristal – Andersson (2001) belyser att för dem som inte vill stanna i Sverige kan det bli att de lever med en ambivalens, eller kan personen bli stärkt av att ha något att se fram emot, att lämna landet.

Ahmadi (2003) definierar integration som *ett sätt att vara i samhället som gynnar samhället som värdlandet och invandrargruppen* (s. 162). Författaren skiljer mellan psykosocial integration och den materiella, objektiva integrationen. Den psykosociala integrationen innebär individens upplevda delaktighet i samhället, att medvetet välja det och att själv vilja bli integrerad, medan den materiella, objektiva integrationen mäts i tillgång till arbete, status m.m. Enligt Ahmadi (2003) kan den psykosociala integrationen påverkas med lämpliga arbetsmetoder så att process blir snabbare och mindre smärtsam.

2.3 Barnens kompetensutveckling

Inom utvecklingspsykologin används begreppet utveckling för att framförallt avse människans förmåga till förändring av sin fysiska, intellektuella och den känslomässiga utveckling, vilket resulterar att vi lättare kan samspela med andra och därigenom bygger vi vår sociala kompetens. Inom traditionell utvecklingspsykologi har man antagit att människor som är duktiga i matte och individer som är med hög intelligenskvot har uppfattats som smarta och har en god socialkompetens. Författarna menar att människors utveckling är en process som pågår under hela livet och att vår mänskliga kompetens idag är bredare och mer sammansatt än vad det traditionella perspektivet ansåg (Olsson & Olsson 2007).

Den sociala kompetensen skiftar mellan olika situationer t.ex. vi tror att den som är glad, positiv och skämtsam är mer socialkompetent än den som är tyst, vilket inte är så, social kompetens är inte särskilda personlighets egenskaper som en del har men inte andra, social kompetens är alltså förmågan att i en relation gentemot andra kunna handla på så sätt att vi uppnår vårt eget respektive andras mål (Mannberg 2001).

Mannberg (2001) tar upp et exempel att när jag ingår i en arbetsgrupp krävs det andra förmågor än vad som krävs om en kollega skulle be om ett personligt råd. Eftersom vårt samhälle bygger på ett nät av samarbeten åt olika håll innebär god social kompetens att man har en god förmåga att snabbt och smidigt kunna skapa positiv kontakt och samarbeta med andra människor i olika situationer och olika sammanhang d.v.s. att båda parter i samspelet av varandra har någon form

av nytta eller nöje (Dahlkwist 2002). Författaren skriver att begreppet social kompetens ofta används i syfte till att vinna egna kortsiktiga fördelar, att begreppet har reducerats till gälla enbart smart smidighet och ytlig samarbetsförmåga t.ex. som ett medel för att känna snabba pengar. Å andra sidan menar Dahlkwist att dålig social kompetens kan användas av en arbetsgivare om denne vill bli av med en person, alltså ett viktigt och farligt begrepp som används som en förevändning. Författaren uttrycker vidare att vi har stora möjligheter att utveckla sociala kompetenser eftersom det är något som vi förvärvar och något vi kan lära oss från vaggan till graven.

Mannberg menar att social kompetens handlar om att kunna hantera två elementära perspektiv. Den ena är att vara medvetet om vem man själv är, vad man vill och kan, d.v.s. att inte endast anpassa sig efter omgivning utan man måste kunna klargöra sina behov och åsikter inför andra människor. Det andra utgör vår empatiska förmåga och handlar om inlevelse förmågan d.v.s. att kunna leva sig in i andras situationer och läsa av deras behov.

Det finns även andra slag av kompetens som yrkeskompetens, kulturkompetens, och informationskompetens. Yrkeskompetens är sådant som är direkt kopplat till de arbetsuppgifter vi har t.ex. en skicklig servitör anses inte vara bra bara för att han eller hon serverar skickligt i sitt yrke, han eller hon ska lika mycket kunna skapa ett så bra socialt samspel att gästen stortrivs. Kultur kan röra sig om allt från livsstil och konst, vad som anses vara manligt och kvinnligt beteende och vilka normer som finns mellan människorna. Grovt kan begreppet kultur översättas med *alla de sätt som en grupp människor ordnar sitt liv på* (s. 2). Enligt Dahlkwist (2002) innebär kulturkompetens alltså kunskap om och förmågan att kunna hantera kulturella skillnader i umgänget människor emellan. Ett annat kompetensbegrepp är informationskompetens och livslångt lärande. Idag pratar vi om hur viktigt det är att ha förmågan att hitta den information man söker, samt vikten av ett livslångt lärande och att hänga med i de snabba svängarna i informationssamhället som innebär att vi idag är mer flexibla och beredda att flytta på oss om så krävs.

En social kompetent person kan enligt Persson (2003) hantera den sociala samspelsordningen, vilket betyder att personen kan hantera *relationen mellan sig själv, de andra och samhället* (s. 184). När barnen socialiseras lär de sig att ta till sig regler normer och värderingar som de möter i sin vardagsmiljö vilket i sin tur leder att de så småningom blir också medlemmar i samhället de lever i (Olsson & Olsson 2007). Vidare menar Olsson och Olsson att människor lär sig olika regler mekaniskt innebär inte socialisation. För att socialisation skall fungera måste

individerna också betrakta att andra grupper normer, regler och värderingar är riktiga, alltså man måste ta till sig dessa tolkningar även känslomässigt vilket sker genom umgänge med närstående och i första hand föräldrarna, och att man själv tycker att samhällets och vuxenvärldens värderingar är bra och riktiga. Enligt Olsson och Olsson innebär socialisation delaktighet och det är en sammanfattad benämning på vad som sker när barn lär sig att bli delaktiga i olika grupper, vilket först och främst är den lilla gruppen och utgörs oftast av familjen, medan den stora gruppen består av samhället.

3. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN

3.1 Val av metod

Inom forskningsmetodik finns det olika metoder för undersökning. Vår studie består av tre delar, det vill säga genomgång av litteratur, kvalitativa intervjuer och deltagande observation. Metoden som kommer att användas i denna studie har kvalitativ ansats. Metoder inom kvalitativa undersökningar lämpar sig för att beskriva tolkning av fenomen som i sin tur ger en ökad förståelse av fenomenet (Justesen & Mik – Meyer 2011). Bryman (2011) menar i korthet att metoden inriktar sig mer på ord än på siffror och resonerar även kring att kvalitativa metoders vikt ligger på hur individer uppfattar och tolkar sin sociala verklighet. De kvalitativa undersökningarna kan vara grundade på skilda perspektiv och forskare med konstruktivistiska, fenomenologiska och realistiska synsätt antar att fenomenet man studerar har en avgränsad existens i verkligheten därute. Den kvalitativa undersökningen tar mer eller mindre hänsyn till sammanhanget som bildar det studerade fenomenets ram. Konstruktivismen mer och realismen mindre (Justesen & Mik – Meyer 2011).

Denzin & Lincoln (2002) menar att *ordet kvalitativ innebär att betoningen ligger på entiteternas kvaliteter och på processer och betydelser som inte kan undersökas experimentellt och inte heller mätas i förhållande till kvantitet, mängd, intensitet eller frekvens – i den mån de alls kan mättas* (s. 8).

Justesen och Mik – Meyer (2011) skriver att en student själv väljer ut en mindre grupp för att intervjua då denne arbetar kvalitativt och sedan tolkar han eller hon sitt intervjumaterial. Respondenternas uppfattning och tolkning av sin sociala verklighet är av stor vikt för denna studie eftersom vi vill undersöka deras upplevelse och beskrivning av de ensamkommande

barns kompetensutveckling samt skolan som en viktig faktor i socialisationsprocessen. Genom litteratursökningen till vår undersökning har vi känt oss som (Kvale & Brinkmann 2009) använder metaforen malmlätare. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) representerar detta strategier i sökandet av kunskap, och innebär att forskaren uppfattar kunskapen som en begravd kunskap och att denne samtidigt vill få fram den värdefulla kunskapen.

Eftersom vi i vår teoretiska utgångspunkt kommer att använda oss av symbolisk interaktionism som pekar på handlandets kommunikativa sidor, fann vi det naturligt att använda deltagande observation som metod (Fangen 2005). May (2001) anser att den deltagande observationen bygger på att observatörerna ska engageras i de aktiviteter som vardagslivet innebär, för att bättre kunna förstå människorna de studerar. Observatörens gedigna kontakter med en social miljö gör det möjligt för observatören att genomföra en adekvat kartläggning av beteendet hos människorna som befinner sig där. Bryman (2011) beskriver att observatören samverkar med de berörda personerna på flera sätt, i många olika roller och situationer och kan på så vis göra kopplingar mellan beteende och sammanhang. På grund av den deltagande observationen är ostrukturerad, är det möjligt att observatören upptäcker oväntade frågeställningar och teman. Vid deltagande observation är det viktigt att observatören tar i beaktande att de själva påverkar den sociala miljö de befinner sig i (May 2001). Det som är bra med deltagande observation är att man kan betrakta interaktionen samtidigt som den utspelar sig. Detta ger goda möjligheter att utforska vilken betydelse sammanhanget utgör för personernas handlingar och ståndpunkter. Justesen och Mik – Meyer (2011) anser att detta gör att man kan få en djupare förståelse för det utforskade fenomenet. Som vi tidigare nämnde kommer vi att använda oss av tre olika metoder, det vill säga en blandning av olika metoder under samma studie. Dessa metoder är kvalitativa intervjuer, litteraturforskning och deltagande observation och enligt Denscombe (2009) kallas detta för triangulering. Denscombe menar att triangulering bygger på principen att om forskaren observerar saker från olika positioner uppnås det bättre förståelse.

3.1.1 Kvalitativ metod

Avsikten med att vi ville använda oss av intervjuer var att vi ville ta del av informanternas subjektiva uppfattningar om sin värld. I denna studie kommer vi att intervjua och observera samt försöka förstå människors interaktion. Kvale och Brinkmann (2009) menar att forskaren lär sig att intervjua genom att utföra intervjuer och att intervjun som hantverk bygger på intervjuarens praktiska skicklighet, och resultatet *bedöms efter styrkan och värdet i den*

kunskap som produceras (s. 33). Begreppet intervju kan definieras och förstås i en vid innebörd som *ett utbyte mellan två personer som samtalar om ett tema av gemensamt intresse* (s. 27). Genom att samtala med andra människor kan vi därigenom få kunskap om deras erfarenheter, känslor och den värld de lever i (Kvale & Brinkmann 2009). I denna studie kommer vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Vid semistrukturerade intervjuer är svaren öppna och intervjuaren är flexibel gällande ämnens ordningsföljd. Intervjuaren är öppen för att ge intervjupersonen en möjlighet att utveckla sina svar utförligt inom de ämnen som tas upp (Denscombe 2009).

Kvalitativa intervjun är en kraftfull och unik metod för att fånga upp respondenternas erfarenheter om deras vardagliga liv menar Kvale (1997), eftersom genom intervjun kan respondenterna förmedla sin ställning med egna ord utifrån eget perspektiv. Kvalitativa intervjuer tillhör ett komplext område och är en generell term som används för att kunna beskriva olika intervjustilar. Därför är det svårt att säga vad som riktigt menas med kvalitativa intervjuer eftersom att det finns många aspekter behandlade som har betydelse för hur kvalitativa intervjuer kan användas i forskningsarbete. Komplexiteten kan bland annat förklaras genom att forskning med kvalitativt riktning inte är ett enhetligt fenomen (Patel & Davidsson 1991 & Bryman 2011).

Syftet med kvalitativ intervju är att upptäcka den intervjuades uppfattningar om någon företeelse. Detta betyder att man aldrig kan formulera svarsalternativ respektive avgöra i förväg för vad som är ”sanna” svaret på en fråga. Kvalitativa intervjuer har en låg grad av standardisering vilket ger intervjupersonen utrymme att svara med egna ord. Intervjupersonen kan också ställa frågorna i en bestämd ordning som faller sig bäst i de specifika fallen d.v.s. låg grad av strukturering (Patel & Davison 1991). Bryman (2011) menar att i kvalitativa intervjuer är det bra att låta intervjun röra sig i olika riktningar för att detta ger oss kunskap om vad intervjupersonen känner är väsentligt samt att intresset riktar sig mot den intervjuades åsikter.

3.1.2 Deltagande observation

May (1997) beskriver att syftet med deltagande observationer är att observatören skall engageras i vardagslivets olika aktiviteter för att på så sätt kunna få en ökad förståelse för de människor som studeras. Den bygger på en empatisk förståelse av den sociala miljön som observatören befinner sig i. Observatören koncentrerar sig på att förstå människors handlingar och även hur och varför de förändras. Den deltagande observationen kan också motverka

språkliga och kulturella skillnader, när observatören noterar de egna upplevelserna i sitt bemödande att förstå den specifika kultur som människor lever i. Enligt May (1997) har beteckningen deltagande observation sitt ursprung i att observatörernas förmåga ökas om de tar i beaktande hur de påverkar den sociala miljö de befinner sig i, vad som sker där, hur människorna och observatören handlar samt hur de tolkar situationen. Observatörens egna kulturella bakgrund används för att förstå handlingar i den sociala kontexten.

May (1998) beskriver att i den deltagande observationen finns det olika roller som observatören kan välja mellan. Vilken deltagarroll observatören väljer, beror på målet för forskningen och dess historia. Detta påverkar också de data som produceras. Bryman (2011) tar upp ett schema av Gold som är en klassifikation av rollerna som den deltagande observatören kan anta. Bryman ritar upp det som en linje med engagemang längst till vänster och distans längst till höger. Observatören som är fullständig deltagare befinner sig längst till vänster och längst till höger befinner sig den som är fullständig observatör. När observatören deltar som fullständig deltagare är dennes riktiga identitet okänd för medlemmarna i den miljö som studeras. En andra variant är deltagare som observatör. Då vet medlemmarna i den observerade miljön om att observatören är forskare. Observatören engagerar sig då i vanliga situationer i vardagen och är delaktig i den. Den tredje varianten är observatör som deltagare. Då är observatören i huvudsak intervjuare, till viss del sker det en observation, men inget deltagande. Slutligen beskriver Bryman Golds fjärde roll som man kan anta som observatör, det är den som fullständig observatör. Då sker inget samspel alls med personerna som observeras. Denna klassifikation ger enligt Bryman en bild av skiftande grad av närhet och distans (Bryman 2011).

3.2 Urvalsprocessen

Vi har bestämt oss för att göra det som Bryman (2011) kallar, ett målinriktat urval. Eftersom vi skulle undersöka upplevelse och erfarenheter, valde vi som nyckelpersoner att intervjua socialarbetare, lärare, verksamhetschefer och fritidspedagoger. Bryman menar att genom det målstyrda urvalet, väljer forskaren ut personer på *ett strategiskt sätt så att de samplade personerna är relevanta för de forskningsfrågor som formulerats* (s. 392). För att få de önskade svaren från våra respondenter gällande undersökningens frågeställning ville vi hitta några respondenter som har stor erfarenhet och har jobbat längre med ensamkommande barn. Vi har valt ut ett antal HVB – hem, i sydöstra respektive sydvästra Sverige, och har tagit kontakt med verksamhetscheferna som ansvarade för samtliga boenden. Vi har även kommit i

kontakt med lärare, socialarbetare och fritidspedagoger. Kontakten skedde via telefon. Vi hittade samtliga verksamheters telefonnummer på kommunernas hemsida. Vi behövde alltså samtycke från samtliga intervjupersoner för att kunna ordna ett möte för en eventuell intervju.

3.3 Artikel- och litteratursökning

Sökningen och möjligheten att komma åt relevanta artiklar, böcker, avhandlingar samt elektroniska källor har skett via internet. Bland hemsidorna som vi har sökt litteratur är Högskolan Kristianstad, där DIVA är ett öppet publikationsarkiv för forskningspublikationer och studentuppsatser. De artiklar och böcker som inte fanns på Högskolan Kristianstads hemsida har vi fjärrlånat från andra bibliotek.

Vi har även sökt relevant litteratur till undersökningen på andra biblioteks hemsidor, men även där behövde vi fjärrlåna från andra bibliotek respektive filialbibliotek. Till stor hjälp för litteratursökningen har även varit den nationella söktjänsten Libris och bibliotek.se. Dessa hemsidor hjälpte oss för att se i vilket bibliotek i Sverige det önskade artiklarna och litteraturen fanns.

Våra sökord vid litteratursökning har skett enskilt men även i kombination av varandra. Huvudsakliga sökorden har varit ensamkommande barns skolgång, separated children, socialisationsprocessen och kompetensutvecklingen. Även den använda litteraturen har delvis resulterat till att vi har funnit mer väsentligt material till den teoretiska delen av undersökningen.

3.4 Genomförande av intervjuer och observationsstudier

När vi inledde vårt arbete hade vi inte frågeställningen klart för oss. Vi började med en informell intervju och vi gjorde anteckningar. Sedan utformade vi vår frågeställning utifrån den intervjun. Under tiden undersökningen fortskred, kom vi fram till vilka respondenter vi skulle ha med i vår studie och att vi skulle göra deltagande observationer för att få en insyn i den värld som barnen dagligen befinner sig i. Fördelen med den deltagande observationen var att det direkt dök upp nya vinklar att se fenomenet ur. Vi kunde där också fånga situationen och också göra spontana intervjuer. I efterhand kan vi se att det kanske hade varit bra om vi hade gjort de deltagande observationerna tidigare och sedan hade kunnat forma om intervjuerna för att komma vidare i undersökningen. En nackdel med att vi valde att göra en deltagande observation på en gymnasieskola, var att det just då var tid för nationella prov, och många av

eleverna var engagerade i det. På grund av det ställdes undervisningen in på eftermiddagen och eleverna gick hem. Fördelen med intervjuer var att det gav oss ett mönster som vi kunde spinna vidare på. Det var också en fördel att vi valde respondenter från olika kommuner inom olika verksamheter, där de arbetar med ensamkommande barn. Vi fick på så vis se fenomenet ur ett vidare perspektiv.

Vi har även genomfört intervjuer via telefon på grund av att omständigheterna krävde det. Telefonintervjuer betraktades förr i tiden som tvivelaktiga forskningsmetoder, eftersom de gav ett snedrivet urval. Numera är telefonundersökningar vanliga i samhällsforskning och det finns flera fördelar med telefonintervjuer eftersom de är billigare, snabbare och lättare att hantera än en personlig intervju ansikte mot ansikte. Den teknologiska utvecklingen har medfört att forskaren genom slumpstatistiken kan välja de geografiska områden han/hon vill undersöka och därmed ta reda på de önskade telefonnumren med hjälp av datorteknik (Denscombe 2009 & Bryman 2011). De flesta intervjuerna har genomförts på personalens arbetsplatser och spelades in med en diktafon. Respondenterna arbetade i olika kommuner. Under intervjun valde vi att anteckna stödord som komplement till våra följdfrågor. Efter intervjun har vi överfört ljudfilerna från diktafonen till en dator via USB kabel. Varje intervju skrevs ut och transkriberades i sin helhet. Intervjuerna var olika långa, allt från 15 till 50 minuter. Vi har även gjort två deltagande observationer i en förberedelseklass på högstadiet samt på en gymnasieskola i X kommun. Observationerna varade mellan kl. 9 till 15.

Nedan kommer vi att presentera intervjupersonerna som egentligen heter någonting annat i verkligheten, det vill säga att deras namn har fingerats för att garantera deras anonymitet.

- Första intervjupersonen, som vi har benämnt Alfred, är utbildad gymnasielärare, och han arbetar som behandlingsassistent på ett HVB – hem för ensamkommande barn i X kommun.
- Andra intervjupersonen är också utbildad gymnasielärare och vi har gett honom namnet Albin. Han undervisar ensamkommande barn på IV programmet på gymnasieskolan i X kommun.
- Tredje personen är utbildad behandlingspedagog samt föreståndare. Vi har benämnt honom som David och han arbetar som verksamhetschef på ett HVB – hem för ensamkommande barn i X kommun.

- Fjärde respondenten kallar vi Kenneth och är universitetsutbildad utomlands. Han är verksamhetschef på två olika HVB – hem i X kommun.
- Femte informanten är högskoleutbildad fritidspedagog och arbetar på en gymnasieskola som elevcoach i X kommun. Vi bestämde oss för att kalla honom Henrik.
- Sjätte respondenten är utbildad lärare och arbetar i förberedelseklassen på en högstadieskola i X kommun. Vi benämnde henne som Lisa.
- De två deltagande observationerna genomfördes i en förberedelseklass på en högstadieskola samt på en gymnasieskola i X kommun.

Inför de deltagande observationerna hade vi bestämt att vi fick låta tillfället själv bestämma vilken roll observatören skulle ha. May (1997) beskriver fältarbetet som en process där observationernas inriktning hela tiden förändras. Fangen (2005) skriver också att det är sällan som du som observatör väljer fullt ut hur mycket du skall delta. Hon skriver i vilken grad observatören deltar kan variera över tid. Bryman (2011) skriver också att det inte skulle vara önskvärt att observatören bestämde sig för en enda roll, på grund av att det därmed skulle saknas flexibilitet. På sidan 18 redogjorde vi för olika roller som observatören kan anta vid deltagande observation. Där redogjorde vi för Brymans beskrivning av Golds schema om klassificering av de roller som observatören kan anta vid den deltagande observationen.

Båda våra observationer genomfördes med endast en av oss närvarande. Jämfört med Golds schema befann sig observatören från början ganska långt åt observatörshållet, på den nivå som enligt schemat kallas observatör som deltagare. Vid den senare delen av observationen var det en annan lärare som ledde undervisningen, och en hjälplärare som var med. De försökte få observatören att inta en mer aktiv del i undervisningen och sökte också stöd från observatören. Här kom observatören närmare deltagarrollen, men försökte hela tiden återgå till observationsrollen. Här antog observatören rollen, deltagare som observatör. Vid den andra observationen växlade det också vilken position observatören tilldelades. Under viss tid av observationen, när tillfället gavs pågick ett kontinuerligt samtal mellan observatören och den observerade, där man inte riktigt kunde urskilja vem som var observatör och vem som var den observerade. Detta berodde troligtvis på att observatören också har en viss erfarenhet från det observerade fältet, och till viss del betraktades som en fullvärdig medlem, men eftersom observatörens roll var känd av deltagarna, anser vi att dennes roll var deltagare som observatör.

3.5 Bearbetning och analys av empirin

När intervjuerna var gjorda transkriberade vi dem, så snart som möjligt efter att intervjuerna var genomförda. De flesta intervjuerna transkriberades av den som genomförde intervjun. Men två av dem hjälptes vi åt med att transkribera. Efter transkriberingen gick vi igenom alla transkriberingar och jämförde svaren vi fått. Vi undersökte också om vi hade fått några svar som var annorlunda än de andra och om det var några som var lika. Sedan delade vi upp dem i de olika kategorierna, och började jämföra dem med texten i vår litteraturforskning. Likadant gjorde vi med reflektionerna från de deltagande observationerna.

3.6 Forskningsetiska överväganden

Forskning är absolut viktig och behövs både för samhället samt individens utveckling. Däremot finns det ett grundat krav på att samhället bedriver forskning, det vill säga att undersökningar behåller hög kvalitet samt inriktar sig på betydelsefulla frågor. Detta kallas för forskningskravet och innebär förbättring av metoder och fördjupning av kunskapsutveckling. De forskningsetiska övervägandena har en självklar utgångspunkt och det kallas individskydds krav som innebär att individer inte får utsättas för fysiskt eller psykiskt skada eller kränkning (Vetenskapsrådet 2002). Enligt Stukát (2011) kan det grundläggande individskydds kravet konkretiseras i fyra huvudkrav.

- *Informationskrav*, vilket innebär att de intervjupersoner som ingår i undersökningen kan välja att avbryta sin medverkan och skall informeras om dess syfte, hur den kommer att genomföras, vad undersökningen kan bidra med samt att det är frivilligt att delta.
- *Samtyckeskrav*, vilket innebär att intervjupersonen samtycker till sin medverkan.
- *Konfidentialitetskrav*, det betyder att information om intervjupersonen inte kommer att kunna identifieras. Citatanvändning med känslig karaktär kommer inte att användas.
- *Nyttjandekrav*, vilket innebär att empirin endast kommer att användas för denna studie.

Samtliga intervjupersoner har informerats om att intervjun var helt frivillig, och att de fick avbryta intervjun när de ville utan att uppge orsak eller låta bli att svara på vissa frågor om de ville. Detta för att respondenterna inte skulle utsättas för obehag under intervjun i form av att känna sig tvungna att svara på frågor som upplevs känsliga. De informerades även om att

resultatet av studien endast skulle användas i forskningssyfte och att de gärna fick ta del av studien när den blev klar.

4. TEORIRAM

Teoretiska begrepp vi har utgått ifrån är socialisation, internalisation och externalisation, samt kompetensutveckling.

När vi fick ta del av Per Nygrens tankar om barn – och ungas kompetensutveckling fick vi en grund att stå på. Han skriver bland annat om handlingskompetens, social kompetens, språkkompetens och kulturkompetens.

4.1 Kompetensutveckling enligt Nygren

Nygren (2008) påpekar att barn och ungas uppväxtvillkor har förändrats ganska mycket de senaste tio åren. Det har skapats en komplexitet inbördes i relationerna mellan barn och unga gentemot vuxengenerationen, och även i förhållande till samhällets institutioner och omvärlden. Författaren tar också upp att det i skolan och andra ställer krav på den enskildes kvalifikationer för att klara utmaningar och uppgifter, och deras självrepresentation och sociala kompetens. Miljön där man träffar jämnåriga har också förändrats. Barn och unga upplever en kulturell och etnisk mångfald som är ganska annorlunda jämfört med den enhetskultur som kännetecknat uppväxten tidigare. När de unga skall gå över till arbetslivet, ställs ökade krav på omställningskompetens, personliga egenskaper och iscensättandet av dem själv. Vid övergången från ungdomsåren till vuxenlivet skall de unga klara av att omforma formella kvalifikationer till olika personliga kompetensuttryck. Enligt Nygren kräver denna komplexa mångfald en ny holistisk typ av kunskap om barn och ungas uppväxt och kompetensutveckling i samhället idag och i morgon. Idag är samhället präglad av teknik och globalisering, och ungdomarna står inför en mångfald av möjligheter. De får skapa sina egna livslopp där framtidsmöjligheterna är otaliga, och utifrån detta perspektiv är kompetensutvecklingen av största vikt. Barn och ungas kompetenser utvecklas i och genom deras relationer inom familjen och med jämnåriga. Men de utvecklas också som ett resultat av deras förhållande till sin egen kropp och hälsa, deras användande av nya informations – och kommunikationsteknologier, deras utbildningsideal, de krav på formella kvalifikationer och utbildning som de möter, och som ett resultat av deras användning av samhällets tjänster. Nygren gör en avgränsning mellan

kvalifikation och utbildning och påvisar hur dessa två kompetensaspekter har en plats i det han kallar mänskliga handlingskompetenser.

Författaren skriver att barn och ungas uppväxt sker i en allt mer komplex verklighet. Relationer förmedlas på ett aktivt och förmedlande sätt. I deras värld växer det fram krav på nya kompetenser. Och användandet av dessa kompetenser skapar nya villkor för det mänskliga samspelet menar Nygren. De unga möter krav på formella kvalifikationer. De kvalifikationer som uppnås genom utbildning. Men det senmoderna samhället ställer också i ännu större grad krav på en flexibel och livslång kompetensutveckling. Och det möter nya ideal för mer eller mindre för informella utbildningsformer för att bemästra nya förväntningar på hur man skall iscensätta sig själv som person i olika sammanhang. Det senmoderna samhällets tendens att förändra förhållandet mellan formella kvalifikationer och vad som menas med informell utbildning, kräver den sociokulturella och tekniska komplexiteten en ny, mer komplex förståelse av kompetenser och kompetensutveckling.

Nygren presenterar några perspektiv som kan bidra i arbetet med att utveckla en helhet av kunskap om barn och ungas kompetensutveckling. I detta sammanhang kommer begreppet handlingskompetens att ha rollen som ett överordnat begrepp. Enligt Nygren är barn och unga subjekt i sin egen kompetensutveckling, och kompetens är något som gör ett subjekt i stånd att handla för att uppnå bestämda mål och få bestämda behov tillfredsställda. Att vara kompetent menas i det här fallet att vara i stånd till. Genom sitt aktiva deltagande i olika utbildnings – och kvalifikationsprocesser utvecklar barn och unga sina handlingskompetenser för att kunna handla i olika sammanhang. Nygren har gjort en artikel om barns och ungas kompetensutveckling. Han försöker spänna över ett tvärvetenskapligt kunskapsfält, där de centrala begrepp som nämns är komplexitet, handlingskompetenser och kompetensutveckling, olika former av förmedlan samt kvalificering och utbildning. Tidigare har inte skillnaden mellan föräldrarnas och barnens uppväxt varit allt för stor. Vuxengenerationen har oftast kunna vägleda nästa generation utifrån de erfarenheter de har gjort som barn och vuxna menar Nygren. Under en del perioder, historiskt har dock den kulturella och tekniska utvecklingen gått alltför fort framåt och det har varit svårt för föräldragenerationen att förstå de former av komplexitet som är så radikalt nya, som deras barn konfronteras med. Mycket tyder på att det är i en sådan fas som samhället idag befinner sig (Nygren 2008).

Nygren (2008) nämner ett exempel på att man försöker ge en förklaring till begreppet komplexitet är att det finns fler möjliga relationer mellan elementen än vad som kan realiserats rent psykologiskt. Till exempel andra generationens invandrarbarn komma att ställas inför social och psykologisk komplexitet. Om barnet vill ha ett aktivt medlemskap både i sin etniska kulturs sociala nätverk och i majoritetskulturen. Att utveckla och etablera relationer i ”båda lägren” kan utveckla sig till en kulturell och social motsägelsefull komplexitet som barnet kanske från början inte är rustad för att hantera. Enligt Nygren blir det då nödvändigt för barnet att utveckla nya handlingskompetenser. Författaren tar upp att systemforskarna bland annat hävdar att *komplexitet endast kan reduceras genom komplexitet* (s. 21). Detta betyder att individen bygger upp en ”intern” komplexitet som kan matcha den yttre komplexiteten. Författaren menar att det finns ett tätt förhållande mellan komplexitet som utmaning och kompetensutveckling som svar på denna utmaning. Till exempel reducerar barnet delar av vardagens yttre sociala komplexitet genom att utveckla komplexa sociala handlingskompetenser. När barnet använder sig av sina kompetenser ställer det också krav på de andra, och kan också komma att påverka de människor som barnet samspelar med (Nygren 2008).

Vidare beskriver Nygren att barnen under uppväxten utvecklar olika handlingskompetenser som större eller mindre ”överlevnadsvärde”. Detta i förhållande till samhällskraven på formella kvalifikationer, och de lokala komplexa kraven på att vara formad på ett speciellt sätt i olika sociala sammanhang. Nygren anser att skillnader i barnens uppväxtvillkor, socialt, kulturellt och materiellt inte bara gör skillnader på vilka handlingskompetenser som det ges möjlighet att utveckla, men också skillnader i vilka handlingskompetenser som verkar viktiga att utveckla. Handlingskompetensen kan institutionaliseras i bestämda sammanhang, i större eller mindre grad som intellektuella redskap som förmedlar kontakten mellan medlemmarna i det aktuella sammanhanget. Till exempel det ungdomsgäng där kompetens kan byggas upp och förmedla den subkultur som svetsar medlemmarna samman. Omsorgskompetens kan förmedlas på samma sätt i familjer utvecklar och institutionaliserar som en viktig del i familjekulturen. En kompetensutveckling som har sitt ursprung i de konkreta krav på omsorg som de möter från barnen och från samhällets institutioner. All kompetensutveckling är inte funktionell. Ibland talas det om dysfunktionell kompetensutveckling. Nygren delar upp handlingskompetensen i fem dimensioner eller huvudelement. Kunskaper, färdigheter, kontroll över relevanta yttre betingelser, identiteter och handlingsberedskaper. Identiteter fungerar handlingsdirigerande och

vägledande i olika praktiker. Samtidigt utgör de en motiverande kraft. Värden spelar en stor roll i individers handlingsberedskap .

Nygren (2008) anser att den delen av barn och ungas handlingskompetenser som involverar deras identitet är därför också central för barn och ungas bildning. Där som kvalificerings- och bildningsprocessen går in i vartannat, hittar vi enligt författaren också den typ av utvecklingsprocesser som inom socialpsykologin och sociologin kallas för socialisering. När det gäller barn och ungas socialisering finns det många infallsvinklar. Nygren menar att det är uppbyggt av många komplexa sociala, psykologiska och kulturella mekanismer. Socialisering gäller kvalificering av en bestämd del av individens handlingskompetenser, utvecklingen av ideologiska handlingsberedskaper tillsammans med bestämda normer och värden som är förankrade såväl i den praktiska gemenskapen. De ideologiska handlingsberedskaperna är en väsentlig del av människans handlings beredskaper. Enligt Nygren områden där det är viktigt att barn och unga utvecklar sociala kompetenser och sociala färdigheter är: färdigheter att sätta ord på egna och andras känslor, färdigheter att sätta sig in i andra människors situation och upplevelse, färdigheter i att göra korrekta observationer och tolkningar av andra.

4.2 Socialisation

Stier (2009) menar att människor tillägnar sig kulturens beståndsdelar genom socialisationsprocessen. Enligt Stier är socialisationsprocessen av social karaktär och säkerhetsställer att kulturen förs över från en generation till en annan och processen börjar när vi föds. Durkheim var den som först började prata om socialisation. Han såg det nyfödda barnet som en ren duk ”tabula rasa”. I och med födelseögonblicket och mötet med andra människor förlorar ”den rena duken” sin renhet. Stier (2009) beskriver vidare att barnet lär sig de färdigheter och beteenderegler, speciellt genom samspel med vuxna, som är nödvändiga för att klara sig i samhället. Olsson och Olsson (2007) påpekar att för barnens socialisation är föräldrarna de viktigaste personerna men det finns även andra personer, t.ex. i förskolan och den tidiga skolåren är förskolepersonalen respektive lärarna mest viktiga och när barnen blir äldre blir istället kamraternas uppfattningar och beteende viktigare. Det finns primär och sekundär socialisation. Den primära socialisationen förekommer i grupper som utmärks av känslomässig grundad närhet, som förhållandet mellan föräldrar och barn där barn internaliserar föräldrarnas uppfattning som sina egna. Den sekundära socialisationen kan vara viktig då och då, men den är inte lika betydelsefull som den primära eftersom relationen mellan

medlemmarna är inte personlig och att den känslomässiga närheten mellan föräldrar och barn är starkare. Idag möter barn bägge socialisationsnivåer samtidigt, det vill säga barn i dag utsätts för dubbel socialisation. Förr har barnen varit hemma tills de började skolan och därför deras primära socialisation hade kommit en bra bit på väg innan de började skolan, det vill säga innan den sekundära socialisationen startade. Om det skiljer sig mycket mellan den primära respektive sekundära nivåns normer och värderingar, kan det skapas problem hos barnet eftersom normer som gäller hemma stämmer inte överens med de regler som finns på förskolan (Olsson & Olsson 2007).

När en person har tagit till sig kunskapen, eller erfarenheten så mycket att han/hon inte längre kan säga var det kommer ifrån har kunskapen respektive erfarenheten internaliserats i människan. Externalisation sker när en person för över det den en gång har lärt till exempel när personen fostrar sina egna barn eller jobbar som lärare. När flyktingen lämnar sin invanda kultur och flyttar till en ny sker en omsocialisation (Stier 2009).

4.3 Symbolisk interaktionism

Enligt de symboliska interaktionisterna äger människor inte enbart en generell tankeförmåga. Genom den sociala interaktionsprocessen måste denna förmåga enligt Ritzer (2009) förfinas och formas. På grund av detta synsätt inriktar sig den symboliske interaktionisten på en särskild form av social interaktion – socialisation. De symboliska interaktionisterna anser att de vanliga sociologerna enbart ser socialisationen som en process som gör att människor lär sig det som är nödvändigt för att kunna trygga sin överlevnad i samhället. Däremot är socialisationen för de symboliska interaktionisterna en mer dynamisk process som möjliggör för människan att utveckla tankeförmågan och utvecklas på ett utpräglat mänskligt sätt. Interaktion är en process där tankeförmågan utvecklas och kommer till uttryck. Förutom att interaktionen förfinar tankeförmågan, formar tänkandet också interaktionsprocessen. Genom den sociala interaktionen lär sig människor både symboler och mening. Språket är enligt den symboliska interaktionisten ett system av symboler. Ord ses som symboler därför att man använder dem till att representera saker (Ritzer 2009). Enligt Ritzer är symboler av stor betydelse därför att de möjliggör för människan att handla på ”*ett utpräglat mänskligt sätt*” (s. 303).

Det de symboliska interaktionisterna är mest intresserade av är hur symboler och mening påverkar mänsklig handling och interaktion. De intresserar sig mest för människors dolda beteende. Den sociala interaktionsprocessen går ut på att människor överför mening till andra

aktörer med hjälp av symboler. I det sociala handlandet har individen andra människor i åtanke i sitt handlande. Det är delvis på grund av förmågan att hantera symboler och mening som människan kan välja vilka handlingar som hon skall utföra (Ritzer 2009). Det är detta som är grunden till att vi har valt deltagande observation.

5. RESULTAT

5.1 Inledning

Vi har valt att göra en helhetsanalys. Det innebär att vi vid genomläsning av intervjuerna försökte bilda ett allmänt intryck, sedan valde vi ut situationer och citat som illustrerar det som vi upplever vara det mest väsentliga av det studerade fenomenet (Halvorsen 1992). Vidare skall vi redovisa vårt resultat som det framkommit utifrån vår undersökning. Vi har valt att redovisa de mest centrala citaten från intervjuvaren. När alla citat är redovisade och kommenterade avslutar vi med en sammanfattad diskussion. När det gäller deltagande observationerna kommer de att redovisas för sig själv efter intervjuerna. Utifrån vår frågeställning och svaren från intervjupersonerna fick vi fram tre olika teman som påverkar ensamkommande barns socialisationsprocess. De olika områdena överlappar varandra i svaren från intervjuerna. De tre temana är:

- Barnens socialisation.
- Faktorer som påverkar barnens skolgång, lärarnas stöd.
- Barnets kompetensutveckling.

5.2 Socialisationsprocessen

Enligt Nygren (2008) kallas det socialisering när kvalificeringsprocessen och bildningsprocessen går in i vartannat, och det finns många aspekter i detta. Det är uppbyggt av många komplexa, kulturella, psykologiska och sociala komponenter.

När vi har sammanställt de olika svaren från intervjuerna har vi funnit att de intervjuade tycker att skolan och idrottslivet har en stor roll i socialisationsprocessen, det vill säga att en större del

av socialisationen sker i skolan. Enligt respondenterna kan socialisationsprocessen påverkas i ett icke önskvärd riktning.

Alfred beskriver att socialiseringsprocessen sker i utbytet med andra människor, exempelvis genom att prata och interagera med dem.

... det är klart socialiseringsprocessen är allt utbyte de har med andra människor... då blir ju det väldigt mycket att barnen tittar på oss bland annat hur vi gör, de pratar med oss, de kan ta upp specifika situationer exempelvis...

(Alfred)

Han menar också att barnens socialisering sker i mötet med andra parter med anslutning till boendet.

En form av socialiseringsprocess pågår här på boendet... där ungdomarna träffar personal, gode män och andra intressenter som rör sig på boendet.

(Alfred)

Nästa respondent tar upp en annan infallsvinkel gällande socialisationsprocessen. Han anser att skolan är en annan arena där barnen socialiseras bland annat med andra elever och professionella som är på skolan.

Skolan är ju ytterligare en mötesplats där de möter andra svenska ungdomar och pratar med dem... plus att de träffar lärare och skolpersonal som finns som de kan prata med.

(David)

Kenneth nämner idrottsföreningar som ytterligare en annan arena där barnen möter svenska barn. Enligt respondenten är idrottsföreningar den bästa träffpunkten gällande barnens socialisation, eftersom i skolan, anser han att de umgås mest med elever med annat ursprung än det svenska.

Faktiskt är idrottslivet det bästa sättet att träffa svenskar på. I skolan blir det att de träffar mest invandraringdomar

(Kenneth)

Det finns även de barn som har det svårare för att socialiseras. Detta tycker Albin och han menar att engelska språket har en viktig roll i socialisationsprocessen, det vill säga att socialisationen går lättare för de som har läst och kan engelska sedan tidigare.

För en del funkar socialiseringen rätt bra. De som är duktiga på engelska och har haft det i skolan tidigare har inga större problem att få kontakt med svenska ungdomar medan andra har svårare att ta kontakt.

(Albin)

Albin anser också att socialisationsprocessen i skolan påverkas av när barn umgås mest med barn som kommer från samma kulturella miljöer. Detta kan ha kopplingar till ovanstående citat på grund av att om en nyanländ elev inte kan behärska engelska språket, då har denne svårare att umgås med andra skolbarn. Enligt Albin sker en socialisationsprocess även om ett barn umgås bara med barn som har samma bakgrund, men det är inte samma socialisationsprocess som om de umgicks även med andra svenska elever. Albin påpekar också att på så sätt bildas det gäng och detta upplever han som ett problem. På så sätt påverkas även integrationsprocessen.

Resten håller ihop, de är som ett gäng och så fort kommer det en ny kille suger de in honom i gänget. Detta blir de nya killarna formade av och detta vill vi bryta...

(Albin)

Respondenterna menar att socialisationsprocessen sker genom utbytet med alla andra människor respektive utbytet med andra elever i skolan, och det som händer i detta utbyte är att barnen tar till sig andra människors normer och värderingar (Olsson & Olsson 2007). Informanterna har också svarat att socialisationsprocessen sker även på boendet genom kontakten med boendepersonal och gode män. Det framkommer också att genom att delta i idrottslivet skapas det en träffpunkt där socialisationen sker i mötet med andra svenska barn. Med utgångspunkt från Imsen (2006) har tidigare forskning visat att idrott är viktigare för personer med annat etniskt ursprung senare i livet än för infödda personer. Vidare framkommer att om ett barn inte har tillräckligt med kännedom om den nya kulturen och svårigheter att ta kontakt med andra söker individen bekräftelse genom sina kompisar/gängen. Estrada & Flyghed (2001) menar att vara med i gäng är en status där individen får sin trygghet ifrån, speciellt om de har samma etnicitet respektive bakgrund. Nygren (2008) menar att i

ungdomsgång kan handlingskompetens byggas upp och förmedla den subkultur som svetsar samman medlemmarna. Vidare menar Nygren att handlingskompetensen kan institutionaliseras i bestämda sammanhang, som redskap att förmedla kontakten mellan medlemmarna, och används som ett intellektuellt redskap. Men om ungdomen har fått med sig till exempel omsorgskompetens hemifrån som utvecklas på samma sätt, väljer ungdomen kanske i stället att använda den handlingskompetensen och undviker gången och att dras åt något annat håll.

5.2.1 Kompetensutvecklingen

Nygren (2004) menar att kompetenser skall ses i förhållande till konkreta personer, och i förhållande vad den ska användas till. Enligt Nygren (2008) barn och unga idag konfronteras med en komplexitet, som är helt ny för vuxengenerationen, på grund av att den tekniska och kulturella utvecklingen går så snabbt att de har svårt för att hänga med. Till denna västerländska värld kommer de ensamkommande barnen utan föräldrar, kanske ivägskickade av sina föräldrar, för att skapa en framtid åt hela familjen. I denna komplexitet skall de sedan utveckla nya kompetenser för att kunna utvecklas till välfungerande vuxna som kan möta morgondagens samhälle med allt vad det innebär. Vid resultat av intervjuer och deltagande observationer märkte vi av olika kategorier inom kompetensutveckling. Dessa kategorier är: socialkompetens, språkkompetens, kulturkompetens, yrkeskompetens, informationskompetens och handlingskompetens. Vi anser att det som kännetecknar kompetensutvecklingen är att de olika grenarna av kompetenserna går in mycket i varandra. Vi har därmed inriktat oss på att ta upp socialkompetens och kulturkompetens.

5.2.2 Social kompetens

Den sociala kompetensen utvecklas enligt respondenterna i olika sammanhang där barnen befinner sig i vardagen. Mannberg (2001) menar att den sociala kompetensen skiftar mellan olika situationer och innebär att man i en relation har förmågan kunna handla gentemot andra på så sätt att vi uppnår vårt eget respektive andras mål. Persson (2003) anser att en social kompetent person kan hantera den sociala samspelsordningen, vilket betyder att personen kan hantera *relationen mellan sig själv, de andra och samhället* (s. 184).

Alfred upplever att barnens sociala kompetens utvecklas genom att de tar initiativ till kontakt på egen hand.

Att våga ta första steget för att träffa andra människor.

(Alfred)

Å andra sidan konstaterar Albin att en del av de ensamkommande barnen umgås mest med varandra och han menar att de inte är särskilt intresserade av det som Alfred nämnde, att våga ta eget initiativ att tala med andra, och då utvecklas inte den sociala kompetensen på samma sätt menar alltså Albin.

... om de umgås med svenskar och en del av de har ju väldigt lätt för det, men det är 2 av 10 som det fungerar bra tycker jag, medan andra tyr sig till varandra, så att kompetensutvecklingen rent socialt kanske inte blir så stor... de dricker te och lagar mat med varandra... men jag tror att det är trygghet också de har det här gemensamt...

(Albin)

Enligt Dahlkvist (2002) innebär social kompetens förmågan att kunna samarbeta och skapa kontakter i interagering med andra människor i olika situationer. Detta kan vi koppla till Albin eftersom han påpekar att en mindre del av barnen har lättare att umgås med andra svenska barn, medan den större delen håller sig till varandra och på så sätt utvecklas inte den sociala kompetensen.

5.2.3 Kulturkompetens

Enligt Dahlkvist (2002) innebär kulturkompetens kunskap om och förmågan att kunna hantera kulturella skillnader i umgänget människor emellan. Som det framgår av Hessle (2009) i tidigare forskning, upplever de ensamkommande barnen som inte har släktingar i Sverige att de har svårigheter i kulturmötet. Människor tillägnar sig kulturens beståndsdelar genom socialisationsprocessen (Stier 2009). Alfred upplever att det är svårt att skilja kultur och socialisationsprocessen åt.

Det är lite svårt ibland och bedöma vad man ska tillskriva kulturellt och vad man ska tillskriva socialiseringsprocessen

(Alfred)

David pratar om en inkörsperiod då barnen behöver få möjlighet att lära känna hur man beter sig i vår kultur.

... killar som naturligtvis har kommit till en kultur och ett land som är lite svårt att förstå och har ett konstigt språk. Det är ju alltid en inkörsperiod när de ska förstå hur det fungerar här. Det kan ju skilja allt från några månader till et år innan de förstår allt vad det gäller, att passa tider, ta ett nej, och att man inte kan förhandla om allt här i Sverige. Att det inte hjälper om man blir arg för att få som man vill utan tvärtom, här i Sverige ska man försöka vara trevlig för att få som man vill.

(David)

I intervjun med David framkommer att när det gäller kulturkompetensen för barn som kommer till ett nytt land krävs det att barnen ta till sig den nya kulturen, det som Stier (2009) kallar för omsocialisation. Informanten nämner att något som de här barnen behöver lära sig är t.ex. att det inte alltid hjälper att bli arga för att få sin vilja fram, utan att i Sverige behöver vi lära oss att vara snälla och trevliga för att få vår vilja fram. Även Kenneth anser att vi måste lära de ensamkommande barnen vår svenska kultur eftersom det är mycket som är okänt för dem i deras nya samhälle. Stier (2009) menar att det sker en externalisation när det gäller att föra våra kunskaper till dem. Det som informanten anser att är vårt ansvar.

Ett stort jobb är att lära de vår svenska kultur så de kan komma in i samhället. Det är så mycket som är främmande för dem... och vi måste lära dem.

(Kenneth)

Alfred menar att inom interkulturella möten med andra människor utvecklas en process där man ska vänja sig av med bland annat att i ensamkommande barns hemland behandlas kvinnor och män olika. Respondenten anser att barnen ofta tar upp frågor kring situationer där det handlar om flickor/kvinnor. Kenneth påpekar också att de inte vet hur de ska bete sig mot det motsatta könet.

De har inte med sig hur man beter sig mot tjejer...

(Kenneth)

... hur gör jag i den här och den här situationen och det var någonting som rörde skolan, och en tjej för det är det ofta det handlar om. Det

här med att knyta kontakter med andra ungdomar och speciellt med motsatta könet... om man kollar kulturellt så är ju kön ganska åtskilda i hemlandet... då blir det en process där man ska avvänjas i den här åtskillnaden då kommer det väldigt mycket frågor.

(Alfred)

Kulturmöten och interkulturella samspelet handlar ovillkorligen om kommunikation som Dahlkvist (2002) beskriver att kulturkompetens dels handlar om vad som är manligt och kvinnligt, dels förmågan att kunna hantera kulturella skillnader i umgänget människor emellan, samt *alla de sätt som en grupp människor ordnar sitt liv på* (s.12). Respondenterna beskriver att det väcks mycket frågor hos barnen gällande den kulturella genusskillnaden i barnets hemland jämfört med hur det är här i deras nya land. Det handlar mycket om flickor/kvinnor överhuvudtaget eftersom de är ungdomar. Professionella behöver ha hög kompetens för att kunna bemöta barnen på ett bra sätt, och därigenom lära dem om den svenska kulturen så de kan lättare finna sin väg in i samhället. En annan aspekt är att de beskriver också de beteendemässiga skillnaderna när det gäller den svenska kulturen, det vill säga att barnen i sitt hemland kan få som de vill när de blir arga men det hjälper inte här i Sverige, här förväntas de vara tysta, snälla och trevliga. Barnen behöver få hjälp att ta till sig, internalisera sin nya kultur genom att de vuxna de möter för över sin egen kulturella kompetens (Stier 2009).

5.2.4 Skolan

Som det framgick i inledningen framkom det i UR och Rädda Barnens undersökning att barnen gärna går till skolan och där skapar de sina sociala kontakter. Schéele och Strandberg (2010) menar att skolan är kanske den viktigaste miljön för de ensamkommande barnen. På så sätt menar författarna att det skapas en struktur i tillvaron som skapar en kontinuitet där barnen träffar kamrater i sin ålder och vuxna att tala med. Både i intervjuvären och Hessles (2009) undersökning i tidigare forskning framgår att för flera av de ensamkommande flyktningbarnen går det bra i skolsystemet. Detta kommenterar Albin med följande citat.

Vi har 16 eller 17 ensamkommande killar och man kan väl säga att 7 till 8 stycken av dem är framgångsrika och duktiga och sköter sin skola exemplariskt och går framåt så det bara visslar om det, helt otroligt vilken resa de har gjort alltifrån 1 till 2 år...

(Albin)

Kenneth upplever att skolan är den viktigaste faktorn eftersom barnen måste lära sig svenska språket för att snabbare nå sina mål.

Skolan är det viktigaste... skolans roll är jättestor. Efter att de har fått uppehållstillstånd fattar de att de måste lära sig svenska, annars kommer de ingenstans. Så skolan är jätteviktig...

(Kenneth)

I Henriks svar spinner vi vidare på samma tema. Han upplever att skolan spelar en stor roll i barnens utveckling. Han relaterar till att det annars kan bli svårt att komma in på arbetsmarknaden om man inte har skolutbildning. Nygren (2008) skriver att när de unga ska gå över till arbetslivet ställs ökade krav på omställningskompetens och personliga egenskaper. Nygren nämner också att det då krävs att de unga klarar av att omforma formella kvalifikationer till personlig kompetensutveckling.

Skolan är en nyckelfaktor idag, det spelar ingen roll vad du har med dig om du inte har skolutbildning. De här lite enklare jobben blir svårare och svårare att få tag på. Det är ju så, du måste ha en grundutbildning.

(Henrik)

Alfred poängterar att skolan har en väsentlig roll i socialisationsprocessen eftersom barnen spenderar den mesta tiden i skolan genom att umgås med andra elever och tar till sig andras sätt att vara.

... de är ju i skolan en betydande del av veckan, fem dagar i veckan... 6-7 timmar i snitt per dag, och att det innebär att de får mycket socialisation i skolan för att de ser hur andra ungdomar gör och rör sig och alltifrån vad man har på sig till hur man pratar...

(Alfred)

Kenneth upplever att motivationen hos de flesta av barnen är stark. Detta beror delvis, enligt Kenneth på att de har ett uppdrag hemifrån och måste lyckas. Enligt honom skall de också hjälpa till med familjens försörjning. Han poängterar också lärarens viktiga roll i barnens liv.

Just de ensamkommande är mycket motiverade, vill gå till skolan. De har ofta en uppgift hemifrån, från föräldrarna. De måste lyckas och skicka pengar och sådant. En bra lärare är guldvärd och hjälper de väldigt mycket.

(Kenneth)

Albin menar att det finns en del av barnen som inte har fortsatt att utvecklas skolmässigt. Enligt Albin har dessa barn bristande kommunikationsförmåga med omgivningen. De kan gå så långt ibland att de bryter mot vissa regler.

... och sedan har vi resten av killarna som de står och stampar och de har stått och stampat på samma nivå i ett år, det tog liksom stop PANG, det gick inte att utvecklas och de är ju lite tråkiga i vissa lägen att ha att göra med. Det har varit incidentrapporter och polisanmälningar och trakasserier av tjejer. De kan häva av sig väldigt dumma saker som de tycker är roligt men de menar inget illa med det... men det bryter faktiskt mot likabehandlingslagen...

(Albin)

Intervjupersonerna är eniga om att skolan går bra för vissa barn, och att de är oerhört duktiga. Från intervjusvaren framgår även skolan har den mest centrala rollen i socialisationsprocessen. De flesta barnen är väldigt motiverade till att gå i skolan. Men det finns även barn som inte direkt är motiverade just när det gäller skolan, och har slutat att utvecklas.

5.2.5 Lärarnas stöd från skolans ledning

Albin beskriver att lärarna på skolan inte får tillräckliga resurser för att kunna tillgodose elevernas behov av den studiehandedning de har rätt till. Han anser att det är för många barn samtidigt som måste få hjälp i olika kärnämnen. Detta känns inte bra enligt Albin att de därmed måste prioritera de barn som de ska hjälpa.

... eftersom alla befinner sig på olika nivåer så är det svårt för en ensam lärare att komma hit en timme i veckan och ha studiehandedning. Det går inte att ha det med 16-17 stycken som kanske behöver hjälp med matte, engelska och svenska som andra språk, men det är några få som får studiehandedning och det är de mest utsatta så vi känner att här behövs extra mycket stöd så man får vara lite selektiv och det är ju fruktansvärt egentligen, och vi har påpekat i flera år att vi måste få mer studiehandedning, måste anställa någon men man får svaret att det finns inga resurser till det, det finns inga pengar till det.

(Albin)

Som Albin beskrev, när lärarna inte får de resurser som de behöver, kan konsekvenserna bli det som Lisa påvisar att vissa lärare inte vill ta emot nyanlända elever i sina ämnen. Vad blir då konsekvensen för den enskilde eleven i förlängningen?

En lärare som redan har 28 elever på sitt ämne hör att nu kommer det en elev med begränsat språk, då är det klart att läraren blir nervös. Att ha en sådan elev i sin klass är så klart extra belastning, men det ingår i jobbet att bemöta varje elev där den befinner sig. Det finns ju en hel del lärare som ställer upp och då hjälps vi åt, men tyvärr finns ... det en del som vägrar. Det är lätt att skylla på språket i många år framåt.

(Lisa)

För att besvara den ovannämnda frågan kan vi utgå ifrån Albins svar här nedan. Den enskilde eleven kan misslyckas i skolan om denne inte får den hjälp han behöver. Albin diskuterar kring de barn som skolan inte går bra för, och han menar att sannolikheten för att dessa barn kommer att få svårigheter inför framtiden är stor.

Jag tror att vi kommer att få ett växande problem speciellt de som misslyckas i skolan i det svenska skolsystemet medans hälften av dem kommer att få ett fantastiskt bra liv och mycket bättre liv än vad de skulle få i Afghanistan eller Iran, men den andra hälften det kommer och bli mycket problem, svåra saker, kriminalitet, narkotika.

(Albin)

I citatet framkommer en oro för de ensamkommande barnen som inte kan finna motivation i sin skolgång. Detta tar även Häggroth (2011) upp i SKL; s rapport. Han resonerar kring att om de ensamkommande barnen inte får de kunskaper och färdigheter som de behöver för att utvecklas i vårt land kan det få svåra konsekvenser både för den enskilda individen och samhället.

Vetenskapliga undersökningar visar ju att om du är misslyckad i skolan och kanske har haft svåra uppväxtförhållanden. Det påverkar ganska mycket vad du gör sedan i ditt liv, du kommer kanske att få ett bra liv men det kommer att ta 10 år till, 10 år inlåst i fängelse eller jag vet inte.

(Albin)

Dessa kommenterade intervjuer kan vi koppla till de resultat Hessle (2009) fick fram under sin undersökning som var en tioårsuppföljning. Vissa gick ganska rakt fram genom utbildningssystemet och fick det till och med bättre än många andra, medan en del gick via integrationens villovägar innan de så småningom nådde fram till ett bra liv. Ur intervjuerna framgår att lärarna inte får den stöd de behöver för att uppfylla de krav som barnens skolgång kräver.

5.3 Resultat av deltagande observation

Vid de deltagandeobservationerna gjorde vi en del iakttagelser som dels bekräftar det som har kommit fram i intervjuerna, men också en del saker som ger ett annat ljus åt de olika fenomenen. Att en del barn är väldigt studiemotiverade fick vi se under en av observationerna, då ett av barnen som observerades var så fullständigt koncentrerad på undervisningen i stort sett hela skoldagen, och verkligen verkade ta till sig precis allt som gavs. Vid det enda tillfället denna koncentration blev avbruten var på undervisningen i engelska, när en av eleverna som inte hade varit med på tidigare lektion, fick genomgång av vad som hade sagts och också fick det översatt och förklarat till sitt eget modersmål. Detta gav också ett annat perspektiv på den delen. En tanke som dök upp hos oss var att det kanske inte är så lätt att få det praktiskt att fungera för alla elever samtidigt, med studiehandledning på sitt modersmål i varje ämne. Det kanske inte är helt lätt att genomföra i praktiken, utan kräver en hel del flexibilitet av de lärare som ingår. Under samma observation framgick också att alla lärare inte är så positiva till att ta emot de nyanlända eleverna i sitt ämne.

En annan aspekt som framkom var också att en viktig uppgift för läraren i förberedelseklassen var att ta initiativ till kontakt med olika fritidsaktiviteter. I samband med det uttryckte läraren att hon upplevde att de ensamkommande barnen hade en fördel gentemot andra nyanlända barn. En fördel beroende på att de har tillgång till svensktalande personal på boendet. Vad det gäller socialisationen var vår iakttagelse att de ensamkommande barnen sökte sig till varandra och till andra barn med utländskt ursprung.

6. ANALYS

6.1 Analys enligt symbolisk interaktion

Som vi har nämnt i den teoretiska referensramen är symbolerna av stor betydelse för att människor ska handla på ett utpräglat mänskligt sätt (Ritzer 2009). Ritzer menar att symboler är signifikanta i människors interaktion och därmed möjliggör symbolisk interaktion. Detta betyder i sin tur att människor kan interagera med varandra eftersom *signifikanta symboler möjliggör för människor att ge stimulans åt sina egna handlingar* (s. 295). Enligt Ritzer är signifikant symbol något slags gest som bara människor kan göra, och det är först när signifikanta symboler uppstår då börjar den verkliga kommunikationen människor emellan. När ensamkommande barnen socialiseras/interagerar med andra barn, då blir symboler signifikanta t.ex. när ett barn hälsar på ett annat barn genom att räkka upp handen, då väcker denna gest samma typ av respons hos den andre individen som gesten är riktad mot.

Ritzer menar också att både fysiska och muntliga gester kan vara viktiga symboler. De fysiska gesterna är inte lika viktiga som symboler, eftersom det är svårt för människor att höra eller se sina egna fysiska gester. Å andra sidan kan muntliga gester, det vill säga muntliga yttranden eller det som vi kallar språket, med stor sannolikhet blir signifikanta symboler eftersom det är *en symbol som svarar mot en mening i den första individens erfarenhet och som framkallar samma betydelse hos den andre individen* (s. 294). Eftersom de ensamkommande barnen inte kan svenska språket när de kommer till Sverige så är språket som signifikant symbol inte viktigt, därför att det blir svårt för barnen att förstå övriga symboler som förmedlas med hjälp av språket eller andra signifikanta symboler som till exempel gester. Ett annat perspektiv på muntliga gester är enligt Ritzer språket den betydande faktorn som påverkar barnens speciella utveckling, det vill säga utvecklingen av det mänskliga sättet att leva möjlig. Språket har alltså enligt Ritzer en stimulerande effekt hos individer som talar på samma sätt som de lyssnar.

Genom tät interaktion med andra människor lär sig ensamkommande barnen att interpretiera och förstå språket och övriga symboler i samhället. Vi kan dock konstatera att alla människor på boendet, och alla svenska barn de träffar på skolan respektive på idrottsföreningar bidrar till en tät interaktion och då sker och utvecklas språkinläringen som en signifikant symbol i socialisationsprocessen. Det är viktigt att inte använda myndighetspråk gentemot de ensamkommande barnen. Det är också viktigt att försöka kommunicera med dem genom

kroppsspråk eftersom det anger en viss betydelse och kan inge trygghet för barnen, och eftersom det är något som barnen kan se och uppfatta som en signifikant symbol.

7. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I denna studie har vi diskuterat skolan och kompetensutvecklingen som viktiga faktorer i ensamkommande barns socialisationsprocess. Enligt svaren från intervjupersonerna, observationerna och UR och Rädda Barnens undersökning (2011) framkommer att ett flertal barn är väldigt motiverade för att gå till skolan och det är där de skapar sitt sociala liv. I undersökningen framkommer att lärare som arbetar med ensamkommande barn inte får tillräckligt stöd från skolans ledning för att kunna hjälpa barnen, bland annat med fler timmar i veckan i samband med modersmålundervisning och studiehandledningstillfällen. Detta eftersom barnen befinner sig kunskapsmässigt i olika nivåer. Intervjupersonerna är eniga om att språket är en väldigt viktig faktor för barnens socialisation i det svenska samhället, och att språket ses som nyckeln till integration i samhället. Vi tycker att barnen intresserar sig i olika grad att umgås utanför den egna etniska gruppen och att då språkutvecklingen ofta ser olika ut beroende på detta. De barn som kan engelska sedan tidigare och umgås utanför den egna etniska gruppen, har lättare att skaffa sig kontakter som är till fördel inför framtiden.

Vi anser att skolan är den arena där största delen av socialisationen sker. Vid observationerna kommer det fram att det upplevs som om de ensamkommande flyktingbarnen har en fördel gentemot andra flyktingbarn, eftersom de har en större närhet till vuxna svenskar än vad andra flyktingbarn har. Denna närhet medför enligt deltagaren i observationen att det går snabbare för dem att lära sig svenska och det är också en fördel när de vill komma i kontakt med föreningslivet med mera. Andra flyktingbarn har inte samma möjlighet att få hjälp i dessa situationer. Detta ökar de ensamkommande barnens kulturkompetens, sociala kompetens och språkkompetens.

Intervjupersonerna nämner skolan, boendet och idrottsföreningar som de bästa platserna där barnen kan socialiseras. De menar att där träffar barnen svenska barn som de kan tala med och umgås med. Enligt en av intervjupersonerna framgår att det finns även svårigheter i ensamkommandebarns socialisation. Han menar att det blir svårare att socialiseras för de barn som inte kan engelska, då umgås dessa barn gärna med barn som kommer från samma

kulturella miljöer, och detta kan påverka socialisationsprocessen som i sin tur kan leda till integrationens villovägar.

När vi har sammanställt de olika svaren från intervjuerna har vi funnit att alla de intervjuade tycker att skolan har en stor roll i socialisationsprocessen. De anser att en stor del av socialisationen sker i skolan. Informanterna menar att socialisationsprocessen sker genom utbytet med alla andra människor respektive utbytet med andra elever i skolan. Informanterna har också svarat att en socialisation sker på boendet genom kontakten med boendepersonal och gode män. Respondenterna upplever att barnen gärna går till skolan, och de menar att där träffar de andra barn och vuxna som pratar med dem, då sker en socialiseringsprocess.

Respondenterna upplever också att skolan är viktig för dem på grund av att utan den kan de inte komma någonstans i sitt nya samhälle. De måste ha betyg från ett nationellt program för att komma vidare i livet. De behöver vara i skolan föra att få en chans att få tillgång till kunskap och utveckla kompetenser. I Allmänna råd (2008) stod det att nyanlända barn som har gått många år i skolan i hemlandet och har goda eller mycket goda teoretiska eller praktisk-estetiska kunskaper inte får tillämpa dem i skolan utan de kunskaperna blir satta på ”träda” för att det är så viktigt att de lär sig svenska, så inriktningen ligger på det, i stället för att se till helheten. Utvecklingen av det svenska språket kan också stanna av helt. Det händer oftare dem som har ingen eller bristfällig skolbakgrund, men också dem som inte får tillgång till undervisning i sitt modersmål. Undervisning i modersmål kan hjälpa till att utveckla det svenska språket. Det är därför det är så viktigt att eleverna får den studiehandledning på sitt modersmål, som de har rätt till, och även modersmålsundervisning. När det gäller barn som har bristfällig skolgång tidigare, eller ingen skolgång alls, får pedagogerna möta dem på en väldigt grundläggande nivå, men samtidigt bemöta dem som vuxna människor som brottas med vuxenlivets funderingar.

Någon av respondenterna uttrycker att det för vissa barn går bra ett tag i skolan, sedan tar det bara stopp. Då dyker frågan upp hos oss: kan det finnas ett samband här, har de eleverna som respondenten här ovan nämner fått hålla på med svenskundervisning för mycket och fått ställa den andra kunskapsutvecklingen åt sidan? Får de här eleverna den studiehandledning de har rätt till? Får de någon modersmålsundervisning? Får de undervisning på båda språken i ämnena de läser, så att det blir inpräntat från två håll? Det är inte helt uteslutet att det föreligger ett samband här, eftersom det är samma respondent som uttrycker detta som också säger att de

tyvärr får prioritera studiehandledning med ensamkommande barn, det vill säga genom att ge studiehandledning elever behöver det mest, medan de andra får vara utan. Informanten säger också att lärarna har blivit nekade extra resurser när de har bett om det. Om det då är så att detta samband finns, då undrar vi om samhället har råd att låta bli att ge eleverna modersmålundervisning. En av respondenterna som upplever att skolan spelar en stor roll i barnens utveckling relaterar till att det annars kan blir svårt att komma in på arbetsmarknaden om man inte har skolutbildning. Nygren (2008) skriver om den unges omställning inför arbetslivet, att det då sker en kompetensutveckling.

Förutom respondenternas intervjusvar i empirin, kan även enkätundersökningen samt den modifierade tabellen i litteraturforskningen visa vilket stöd lärarna har fått. Det visade sig att ett flertal lärare saknade stöd uppifrån, och 60 procent av lärarna påstår att de saknade riktlinjer i arbetet med ensamkommande flyktingbarn. Det stöd lärarna saknar mest från skolledningens sida är bland annat möjligheten att ta in en tolk, utbildning/information om barnens bakgrund, kompetensutveckling för undervisning av nyanlända osv. All stöd som lärarna upplever de saknar, kan problematisera barnens hållbarhet i skolutbildningen, eftersom lärarna kan inte bedriva den utbildningskvalité samhällets utveckling kräver. Ensamkommande barnen utgör redan en utsatt grupp, och att lärarna inte får stöd från de högre instanserna kan leda till en ostrukturerad tillvaro för dessa barn, vilket i sin tur resulterar att barnen placeras i en ännu mer sårbar situation.

Enligt intervjusvaren sker kompetensutveckling hos de ensamkommande barnen t.ex. social kompetens och kulturkompetens. Det framgick av en respondent att socialkompetensen utvecklas genom att barnen initierar första kontakten med andra människor, medan en annan respondent anser att den sociala kompetensen inte utvecklas på grund av barnen umgås mest med inom den etniska gruppen. När det gäller kulturkompetensen menar en av intervjupersonerna att barn som kommer till ett nytt land måste ta till sig den nya kulturen och att måste vi lära dem vår svenska kultur. De flesta respondenterna är eniga i sina svar om att skolan är huvudfaktorn i de ensamkommande barns socialisation och i svenska språkets utveckling. En annan informant betonar vikten av skolgången för att komma in i arbetsmarknaden. Däremot påpekar informanterna lärarnas stöd från ledningen, det vill säga att de inte får tillräckligt med stöd för att uppfylla barnens behov i deras skolgång.

Oberoende om ensamkommande barns föräldrar är döda eller inte så är de helt ensamma. Det är barn som har upplevt traumatiska upplevelser, antingen i deras hemland eller på vägen till Sverige. Vi anser att sommarlovet kan vara till nackdel för vissa ensamkommande barn. De barn som inte får sommarjobb blir det att de stannar hemma under en längre period. Det skulle ha varit intressant att bedriva någon form av särskild skolundervisningen även för de barn som inte är ute på arbetsmarknaden under sommarlovet, eftersom språket anses vara grundläggande för socialisationsprocessen som sedan leder till integration. Vi anser också att det är viktigt att kontakten mellan skolan, boendet och gode männen är välfungerade. Både gode män och kontaktpersoner ska ha en övergripande bild om barnets situation. Kommunikationen måste fungera för det är mycket som händer kring dessa elever, därför att det är mycket som är främmande för dem i deras nya samhälle. Det är viktigt med att de ensamkommande barnen har vuxna omkring sig, vilket ger dem trygghet, stabilitet och vägledning i det nya livet t.ex. information som är självklar för oss och som är nytt för dem. Som det framkom i litteraturforskningen, är socialkompetens viktig hos vuxna personer som arbetar ensamkommande barn, eftersom de måste försöka fånga upp de ensamkommande barns ”dolda budskap” dels för att de inte kan uttrycka sig väl i svenska språket, och på grund av den tomhet de känner ibland eftersom de saknar familj och släktingar i Sverige.

REFERENSLISTA

- Ahmadi, Nader (red.) (1998). *Ungdom, kulturmöten, identitet*. 1. uppl. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyr. (SIS)
- Angel, Birgitta & Hjern, Anders (2004). *Att möta flyktingar*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Ayotte, Wendy (2000). *Separated children coming to Western Europe: why they travel and how they arrive*. London: Save the Children
- Borge, Anne Inger Helmen (2005). *Resiliens: risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur
- Brendler-Lindqvist, Monica & Larsson, Jenny-Ann (2004). *Att möta de ensamkommande barnen*. Stockholm: Rädda barnen
- Brodin, Jane (red.) (2008). *Barn i utsatta livssituationer*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Brunnberg, Elinor, Borg, Rose-Marie & Fridström, Camilla (2011). *Ensamkommande barn: en forskningsöversikt*. 1. uppl. Malmö: Studentlitteratur
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Dahlkwist, Matts (2002). *Social kompetens: en utvecklingsguide*. 1. uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (red.) (2000). *Handbook of qualitative research*. 2. ed. Thousand Oaks, Calif.: Sage
- Elmeroth, Elisabeth & Häge, Johan (2009). *Flyktens barn: medkänsla, migration och mänskliga rättigheter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Flyghed, Janne & Estrada, Felipe (red.) (2001). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Lund: Studentlitteratur
- Fangen, Katrine (2005). *Deltagande observation*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonom
- Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- Hessle, Marie (2009). *Ensamkommande men inte ensamma; tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009
- Imsen, Gunn (2006). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. 4., rev. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kristal-Andersson, Binnie (2001). *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn: en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, Steinar & May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Mannberg, Susanne (2001). *Social kompetens: lyhördhet, självreflektion*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Nestler, Zsofia (2007). *Barn och migration: utvärdering av projekt riktade till barn och ungdomar med flykting- och invandrarbakgrund*. [Sverige: Z. Nestler]
- Nygren, Pär (2004). *Handlingskompetanse: om profesjonelle personer*. 1. uppl. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Nygren, Pär & Thuen, Harald (red.) (2008). *Barn og unges kompetanseutvikling*. Oslo: Universitetsforlage
- Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007). *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. 5. uppl. [dvs 4. uppl.] Stockholm: Liber
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Persson, Anders (2003). *Social kompetens: när individen, de andra och samhället möts*. 2., [uppdaterade och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Rimsten, Eva (2006). *"Jag vill bli som Kofi": ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv*. Stockholm: Rådgivningsbyrå för asylsökande och flyktingar

- Ritzer, George (2009). *Sociologisk teori*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Rosengren, Annette (2009). *Vinna eller försvinna: om flykt, asyl och hjälpare*. Stockholm: Carlsson
- Schéele, Eva von & Strandberg, Ingemar (2010). *Ensamkommande barns rätt: en vägledning för den gode mannen, kommunen m.fl.*. Stockholm: Norstedts juridik
- Socionomen: facktidskriften för kvalificerat socialt arbete, nr 3 (2012) Stockholm: Nestler,
- Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Stier, Jonas (2009). *Kulturmöten: en introduktion till interkulturella studier*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Internet

- Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever.* (2008). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2027> [Hämtad 2012-05-23]
- Ascher (2009). Ensamkommande barn måste få stöd. Tillgänglig på internet: <http://www.lakartidningen.se/07engine.php?articleId=11890> [Hämtad 2012-05-24]
- Gusic (2009). Tillgänglig på internet: <http://www.sydsvenskan.se/omkretsen/vellinge/-det-saknas-kunskap-om-barnens-bakgrund-> [Hämtad 2012-05-23]
- Howe (2010). Separated Children Fleeing Persecution: A Comparative Study of Asylum Policies in the U.K. and the U.S. Tillgänglig på internet: http://digitalcommons.conncoll.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=govhp&sei-redirect=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.se%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3Dhowe%25202010%252C%2520separated%2520children%2520fleeing%2520persecution%26source%3Dweb%26cd%3D1%26sqi%3D2%26ved%3D0CFMQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fdigitalcommons.conncoll.edu%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1007%2526context%253Dgovhp%26ei%3DoNq_T-aFE87T4QS55bmxCQ%26usg%3DAFQjCNHQ5PTMN4Mn0PPNZ7u5Kd-Ivbrg#search=%22howe%202010%2C%20separated%20children%20fleeing%20persecution%22 [Hämtad 2012-05-18]
- Läroplan för sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.* (2011). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2600> [Hämtad 2012-05-23]
- Migrationsverket (2012). Aktuellt om... ensamkommande barn & ungdomar, april (2012). Tillgänglig på internet: <http://www.migrationsverket.se/download/18.478d06a31358f988845800023362/Aktuellt+om+april+2012.pdf> [Hämtad 2012-04-17]
- Migrationsverket (2012). Ensamkommande barn och ungdomar. Tillgänglig på internet: <http://www.migrationsverket.se/info/418.html> [Hämtad 2012-04-17]
- Migrationsverket (2012). Tabell. Tillgänglig på internet: <http://www.migrationsverket.se/info/418.html> [Hämtad 2012-04-18]
- Nilsson, Jenny (2012). *Att främja nyanlända elevers kunskapsutveckling: med fokus på samverkan, kommunikation samt undervisningens utformning och innehåll.* Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2746> [Hämtad 2012-05-25]
- Skollagen (2010). Tillgänglig på internet: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800 [Hämtad 2012-05-23]
- Sveriges Kommuner och Landsting: Ensam kommande barn – vem ska ta ansvaret? Tillgänglig på Internet: http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc40000_1.pdf [Hämtad 2012-06-05]

Bilaga 1

Förfrågan om deltagande i intervju!

Hej!

Vi heter Blerim Isufi och Annica Sahlin. Vi är socionomkandidater på sektionen för hälsa och samhälle, socionomprogrammet vid Högskolan Kristianstad. Vi håller på att skriva en intressant uppsats om ensamkommande flyktingbarn.

Vi tänker intervju socialarbetare, verksamhetschefer, lärare och fritidspedagoger. Vi ville fånga upp deras upplevelse samt fördjupa vår förståelse om barnens sociala kompetensutveckling, deras skolgång samt deras socialisationsprocess i deras nya samhälle. Därför undrar vi om Du kan/vill besvara vår frågeställning genom att ställa upp för en eventuell intervju som kommer att ta ca 40 min. Vi kommer att spela in och anteckna under intervjun.

Din medverkan är frivilligt, Du kommer att vara anonym och kan avbryta intervjun när som helst utan att tala om någon orsak. Allt som du berättar under intervjun kommer att behandlas konfidentiellt det vill säga att ingen utomstående kan ta del respektive se resultatet av din berättelse. Vi kommer sedan att transkribera materialet och sedan använda oss av citat från intervjupersonerna. Vi vill även poängtera att de uppgifter som samlas in inte kommer att användas för något annat syfte än för vår undersökning.

Hör gärna av dig till oss eller vår handledare om Du har några funderingar eller frågor.

Vår handledare heter Hans Knutagård och kan nås via mail: [REDACTED]
eller på telefon: [REDACTED]

Med vänlig hälsning,

Blerim Isufi

Annica Sahlin

e-mail: [REDACTED]

e-mail [REDACTED]

tel: [REDACTED]

tel: [REDACTED]

Respondentens namnteckning

Intervjuarens namnteckning

Bilaga 2

Intervjuguide

- Vad heter du?
- Berätta vilken utbildning du har?
- Vad arbetar du med?
- Hur länge har du arbetat med ensamkommande flyktingbarn?
- Vad betyder skolan för dem?
- På vilket sätt socialiseras barnen i skolans regi?
- Upplever du att barnen gärna vill gå till skolan?
- Beskriv vilken roll skolan har i de ensamkommande barnens socialisation?
- På vilket sätt är skolgången en av viktig faktor?
- Vilket stöd behöver de för att gå i skolan?
- Vad händer om de inte kommer till skolan?
- På vilket sätt sker barnens kompetensutveckling, språk och socialkompetens?
- Vilka faktorer spelar roll i barnens kompetensutveckling?
- Vad ger skolan för kompetenser?
- På vilka andra sätt utvecklar barnen kompetenser?
- Har vi missat något/har du något att tillägga?
- Är det ok att vi återkommer om vi behöver komplettera t.ex. via mail?